

Ελάχιστοι αγωνιστές των επιτροπών δράσης έδειξαν ενδιαφέρον.

15. Προκήρυξη: «'Εργάτες», 'Επιτροπή Δράσης 'Εργατών-Φοιτητών, Σανσιέ, 16 Μάη 1968

16. LE MONDE, 16 Μάη 1968.

17. 'Η δήλωση αυτή αποκλείει την πιθανότητα γιά τις άπειροστές ποσοτικές αλλαγές νά οδηγήσουν βαθμιαία σέ μιά άλματώδη ποιοτική εξέλιξη, μιά προοπτική πού μās πρόσφερε ο Τζ. Μ. Κέυνς; μέ τή συνεχή ανάπτυξη τών παραγωγικών δυνάμεων τής κοινωνίας, είναι δυνατό νά καταστεί «σχετικά εύκολο τό νά παράξουμε καπιταλιστικά αγαθά σέ τόσο μεγάλη άφθονία, ώστε νά μηδενιστεί ο όριακός συντελεστής άπόδοσης τού κεφαλαίου... 'Αν σκεφτούμε λίγο θά καταλάβουμε τί τεράστιες κοινωνικές αλλαγές θά προκύψουν άπό μιά βαθμιαία έξαφάνιση τού ποσοστού άπόδοσης τού συσσωρευμένου πλούτου». Μιά άπ' τίς κυριότερες κοινωνικές συνέπειες θά ήταν «ή εύθανασία τού μισθωτή και, συνακόλουθα, ή εύθανασία τής συσσωρευτικής, καταπιεστικής έξουσίας τού καπιταλιστή νά εκμεταλλεύεται τήν άξια έλλειψης τού κεφαλαίου», δηλαδή ή έξαφάνιση τού καπιταλιστή και τού καπιταλισμού. (Τζ. Μ. Κέυνς, **Γενική Θεωρία τής 'Απασχόλησης, τού Τόκου και τού Χρήματος**, Νέα 'Υόρκη, Χάρκωτ Μπρέις, 1964, σελ. 221 και 376).

18. 'Έχει συχνά παρατηρηθεί ότι ή άλλοτριωμένη έργασία, στήν καπιταλιστική κοινωνία, διαφέρει άπ' τή δουλεία και τή δουλοπαροικία. Στή δουλεία, όλόκληρη ή όντότητα τού δούλου, κι' όχι άπλά ή έργασία του είναι ιδιοκτησία τού κυρίου του: γιά νά μιλήσουμε πιό ξεκάθαρα, ο δούλος δέν έχει τίποτε νά άλλοτριώσει, έφόσον δέν είναι άνθρωπος, αλλά άντικείμενο, κτήμα. 'Από τήν άλλη μεριά, ο δουλοπάροικος είναι ιδιοκτησία τού φεουδάρχη, και δέν άλλοτριώνει τήν έργασία του: αναγκάζεται νά παραιτηθεί άπ' τά προϊόντα της και σ' άντάλλαγμα δέν παίρνει τίποτε (έκτός άπό τήν «προστασία» τού φεουδάρχη - πού στήν πράξη σημαίνει καταπίεση, άπόλυτη κυριαρχία και συχνά θάνατο). 'Ο έργάτης, άντίθετα άπ' τό δούλο, είναι ένας «έλευθερος άνθρωπος»: τό σώμα του είναι δικό του: εκείνο πού γίνεται κτήμα ενός ιδιοκτήτη, είναι ή έργασία του. 'Αντίθετα άπ' τό δουλοπάροικο, ο έργάτης άλλοτριώνει τήν έργασία του, αλλά παίρνει κάτι σάν άντάλλαγμα γιά κείνο άπ' τό όποίο παραιτείται.

19. LE MONDE, 18 Μάη 1968, σελ. 3.

20. Στήν ίδια.

21. Προκήρυξη: «Προσωπικό τής Αίρ - 'Ιντέρ και τής Αίρ-Φράνς», 16 Μάη 1968.

22. «'Η Κατάληψη», **Δράση**, 13 Μάη 1968, σελ. 7.

23. Προκήρυξη: «Σύντροφοι», 'Επιτροπή Δράσης 'Εργατών-Φοιτητών, Σορβόννης και Σανσιέ, 20 Μάη 1968.

24. «Προσανατολιστική 'Εκθεση», Διαβάστηκε και συζητήθηκε στή Γενική Συνέλευση τών 'Επιτροπών Δράσης 'Εργατών-Φοιτητών, τού Σανσιέ, στις 25 (:) Μάη 1968

25. Προκήρυξη: «Τί νά κάνουμε;» 'Επιτροπή Δράσης 'Εργατών-Φοιτητών, Σανσιέ, 25 Μάη 1968.

26. Προκήρυξη: «'Ο Ντέ Γκώλ πρό τών πυλών», Οι 'Επιτροπές Δράσης, 24 Μάη 1968

27. Στο ίδιο.

28. «Τί νά κάνουμε;»

29. Στο ίδιο.

30. «Προσανατολιστική 'Εκθεση», 'Αναφ. παραπάνω

31. Προκήρυξη: «Ρόν-Πουλένκ», Κεντρική 'Απεργιακή 'Επιτροπή, 28 Μάη 1968

32. 'Ο Βαλντέκ-Ροσέ είναι τό άνώτερο στέλεχος τού Γαλλικού ΚΚ.

33. Προκήρυξη: «Σύντροφοι», 'Επιτροπή Δράσης 'Εργατών-Φοιτητών, Σορβόννης, Σανσιέ, 20 Μάη 1968.

ΜΑΗΣ 1968

Η ΕΠΑΝΑΦΟΜΟΙΩΣΗ ΜΙΑΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΚΡΗΞΗΣ

Τό θέμα αυτό έχει διερευνηθεί και πρέπει νά εξιχνιάσουμε τίς άποχρώσεις αυτού τού όρου. Γιατί σέ τελευταία άνάλυση τί μπορεί νά σημαίνει ο όρος έπαναφομοίωση και γιατί άναφερόμαστε συγκεκριμένα στό Μάη τού 1968; Πάρα πολλοί άπό τούς σπουδαστές πού άμφισβήτησαν τό πανεπιστήμιο και τήν κοινωνία, ριζικά και όλόκληρωμένα, είναι τώρα βοηθοί καθηγητές, λέκτορες, κλπ., στήν κοινωνιολογία, ή μηχανικοί μέ άρκετές οικονομικές προοπτικές: πάρα πολλοί έργάτες πού διατράνωσαν τή διάθεσή τους ν' άπορρίψουν τή συνθήκη πού χαρακτηρίζει τή ζωή τους και πού άσκησαν κριτική ένάντια στά συνδικάτα, έχουν έπιστρέψει στις παλιές τους δουλειές κι όρισμένοι ξαναγύρισαν στα συνδικάτα άπό τά όποία είχαν... άποχωρήσει άγανακτισμένοι. Καί πάει λέγοντας.

Τό γεγονός αυτό όμως άποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τού Μάη τού '68; 'Όλα τά έπαναστατικά κινήματα άπό τό 19ο αιώνα μέχρι σήμερα έχουν έπαναφομοιωθεί ή συντριβεί. 'Η Κομμούνα τού Παρισιού, ή Κρονστάνδη, ή Καταλωνία, ή Κομμούνα τής Βουδαπέστης, κλπ., ήτήθηκαν στρατιωτικά και πνίγηκαν στό αίμα... Δέν όνειρευόμαστε. Αυτή είναι ή πραγματικότητα. Κι όλα τά άλλα κινήματα, όλες οι άλλες μεγάλες άπεργίες, άπό τίς έργοσασιακές έπιτροπές τού Τουρίνου μέχρι τίς καταλήψεις έργοσασιών στή Γαλλία τό 1936, δέν άκολούθησαν τή μοίρα τής έπαναφομοίωσης;

Και δέν αναφέρομαι βέβαια στις πολύ πιό σημαντικές όπισθοδρομήσεις πού χαρακτηρίζουν άπόψεις σχετικές μέ τήν έλευθερία και τό σοσιαλισμό: οι ψεύτικες νίκες πού κατέληξαν άπό τόν 'Οκτώβρη τού 1917 στό σταλινισμό... και στή γραφειοκρατική άστυνομική δικτατορία τού Μπρέζνιεφ και τών συνεταίρων του, ή άπό τή Μεγάλη Πορεία στις μετέπειτα έκκαθαρσεις και στήν ύστερική δικτατορία τού Μάο Τσέ Τούνγκ. Πράγμα πού είναι πολύ σοβαρό... γιατί όρισμένοι άνθρωποι έξακολουθούν νά μήν άντιλαμβάνονται τό περιεχόμενο αυτών τών... δικτατοριών πού μ' αυτό τόν τρόπο, πέρα άπ' τίς ισχυρότατες στρατιωτικές κι άστυνομικές δυνάμεις τους, στηρίζονται σ' ένα σύστημα κοινά άποδεκτών ψεμάτων.

'Εχουμε τή συνήθεια νά ξεχνάμε ότι τά δικαιώματα πού θεωρούμε «φυσιολογικά» σήμερα και πού τά ειρωνευόμαστε σ' ένα βαθμό - τό δικαίωμα τής άπεργίας, τό δικαίωμα τού συνεταιρίζεσθαι, τά κοινωνικά δικαιώματα, ή ψήφος τών γυναικών, κλπ. - έχουν «κατακτηθεί» μέ μακρόχρονους άγώνες άπό μέρους τών ίδιων τών εργατών και τών δυνάμεων τής «άριστεράς». 'Η καπιταλιστική κοινωνία

έχει επαναφομοιώσει αυτά τὰ ἀποκτημένα ἢ «κατακτημένα» δικαιώματα. Ἄλλὰ μ' αὐτό τόν τρόπο ἄλλαξε κι ἡ ἴδια. Ἐξελίχθηκε. Καί αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ δύναμή της, γιατί εἶναι πλατιά γνωστό πὼς μιά κοινωνία πού δέν ἐξελίσσεται βρίσκεται σέ θανάσιμο κίνδυνο.

Γιατί θάπρεπε νά εἶναι διαφορετικά τὰ πράγματα μέ τό Μάη τοῦ 1968; Τουλάχιστον μ' ὀτιδήποτε μπορούσε νά ὑποστῆ τῆ λειτουργία τῆς επαναφομοίωσης; π.χ., ἡ σχετική φιλελευθεροποίηση ὅσον ἀφορᾷ τό χάπι γιά τόν ἔλεγχο τῶν γεννήσεων, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἔκτρωση,... κλπ.

Ἐκεῖνο λοιπόν πού πρέπει νά ἐξετάσουμε, καί νά ἀναλύσουμε, εἶναι αὐτό καθαυτό τό περιεχόμενο τῆς ἐπανάστασης σήμερα, τό 1976... πρέπει νά ἀναλύσουμε τό σημερινό κόσμο πού δέν μοιάζει καθόλου μέ τόν κόσμο τοῦ Μπακούνιν ἢ τοῦ Μάρξ. Πρέπει νά προσπαθήσουμε ν' ἀντιληφθοῦμε τίς συνέπειες τῶν ἐξελίξεων πού ὑπέστη αὐτὴ ἡ κοινωνία, καί μέ ποιό τρόπο, γιά παράδειγμα, μορφές δράσης καί εἶδη ὀργάνωσης πού ἰσχυρίζονται καί θέλουν νά πιστεῦουν ὅτι ἀντιτάσσονται στό σύστημα, στήν... οὐσία συμμετέχουν σ' αὐτό καί ἀποτελοῦν ἕναν ἀπό τούς μηχανισμούς του γιά τήν επαναφομοίωση τῶν ἀντιπάλων του καί γιά τήν μετατροπὴ τους σέ παράγοντες πού προωθοῦν τήν ἐπιβίωσή του.

Γιατί λοιπόν νά μὴν ἀρχίσουμε τήν ἀνάλυσή μας ἀπό τό Μάη τοῦ 1968; Γιατί, κατά τῆ γνώμη μου, τό κίνημα τοῦ Μάη ἀποτελεῖ πρότυπο σύγχρονης ἐπαναστατικῆς κρίσης τοῦ συστήματος. Πράγμα πού ὀπωσδήποτε δέν σημαίνει ὅτι ἡ μελέτη αὐτοῦ τοῦ κινήματος θά μᾶς προσφέρει μιά σειρά «κλειδιά» μέ τὰ ὁποῖα θά καταφέρουμε νά ἀνοίξουμε τίς μέχρι τώρα πεισματικά κλεισμένες πόρτες τῆς Ἐπανάστασης.

Ἡ ἐπαναστατικὴ ἔκρηξη τοῦ Μάη 1968 ἐνάντια στήν κατεστημένη τάξη πραγμάτων, ἐνάντια στήν ἱεραρχικὴ καπιταλιστικὴ ἐξουσία, ἐνάντια στοὺς πολιτικούς, κοινωνικούς καί πολιτιστικούς θεσμούς· ἐνάντια σ' ὄλες τίς μορφές... καταστολῆς, οικονομικῆς, πολιτικῆς, κοινωνικῆς, οἰκογενειακῆς, σεξουαλικῆς, κλπ., αὐτὴ ἡ ἐπαναστατικὴ ἔκρηξη λοιπόν ἀντλήσε τῆ μοναδικότητα καί τῆ σπουδαιότητά της ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀπασχόλησε τό κάθε ἄτομο σάν ἄτομο κι ἐπομένως δέν μπόρεσε νά περιοριστεῖ σέ μιά συγκεκριμένη κοινωνικὴ κατηγορία. Ὅλοι ὅσοι, στήν κατασταλτικὴ... κοινωνία πού ἐπιβιώνουμε, ἔρχονται σέ σύγκρουση κάθε στιγμή τῆς καθημερινῆς τους ζωῆς μέ τήν κοινωνικὴ ἱεραρχία, αἰσθάνθηκαν ἄμεσα συνδεδεμένοι μέ αὐτὴ τήν ἐξέγερση. Οἱ φοιτητές ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στό θεσμό τοῦ πανεπιστήμιου, ἐνάντια στοὺς μανδρινούς, ἐνάντια στοὺς πανεπιστημιακοὺς «ἐγκεφάλους», καί τήν ἀλλοτριωτικὴ τους διδασκαλία· οἱ ἐργάτες ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στήν ἐκμετάλλευσή τους ἀπὸ τὰ ἀφεντικά καί στὴ μετατροπὴ τους σέ ρομπότ πού ἐκτελοῦν αἰώνια τίς ἴδιες κινήσεις, οἱ πολῖτες ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στό κράτος καί τίς ἀστυνομικῆς του δυνάμεις, οἱ γυναῖκες ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στὴ δικτατορία τῶν ἀντρῶν, οἱ νέοι ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια σ' ὅλα αὐτὰ καί προπαντός ἐνάντια στήν οἰκογένεια. Καί πάει λέγοντας. Καθένας τους ὅμως ἀγωνιζόμενος ἐνάντια στήν καπιταλιστικὴ ἱεραρχία πού λειτουργοῦσε στήν καθημερινή του ζωὴ, ἀγωνίστηκε ταυτόχρονα γιά τήν καταστροφὴ ὅλων τῶν ἱεραρχιῶν.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τό λόγο τό κίνημα τοῦ Μάη ἀποτελεῖ τό ἀρχέτυπο τῆς ἐπαναστατικῆς κρίσης στό σύγχρονο κόσμο. Καί γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τό λόγο σχεδὸν

κανένας δέν κατάλαβε τί ἔγινε. Ἄκόμα κι οἱ νέοι. Ἦταν, ὀπωσδήποτε, ἀδύνατο νά περιοριστεῖ αὐτὴ ἡ ἔκρηξη σέ μιά φόρμουλα, σέ μιά σχηματικὴ ἀναπαράσταση, ὅπου ὅλοι θά μπορούσαν νά ἀναγνωρίσουν τόν ἑαυτό τους, γιατί ὁ Μάης μιλάει στό πρώτο... πρόσωπο τοῦ ἐνικού. Κι αὐτό εἶναι τό σημαντικό: ἡ γλώσσα τοῦ Μάη, ἡ συνηθισμένη, ἐλευθεριακὴ, ἀντιεραρχικὴ διάλεκτος, ἀπαρτιζόταν ἀπὸ ἀπειρες μεμονωμένες φωνές πού κάθε μιά μιλοῦσε γιά τόν ἑαυτό της.

Ἐκτός ἀπὸ τήν ἀπολιθωμένη γλώσσα τῶν κομματικῶν μηχανισμῶν πού μιλοῦνε τῆ γλώσσα τῶν νεκρῶν. Ἡ περιβόητη φράση, «οἱ νεκροὶ... σκοτίζουν τό μυαλό καί τῆ σκέψη τῶν ζωντανῶν», ἐπιβεβαιώθηκε γι' ἄλλη μιά φορά στήν περίπτωση τῶν κομματικῶν. Κι ὅμως, παρόλο πού τὰ περισσότερα μέλη τῶν συνδικαλιστικῶν καί πολιτικῶν ὀργανώσεων δέν κατάλαβαν τίποτα... ἀπὸ τό κίνημα τοῦ Μάη, ψάχνοντας ἀπελπισμένα νά βροῦν ἐνδείξεις ὅτι ἐπαναλαμβάνονταν... κάποιο μακρινό γεγονός τοῦ παρελθόντος – ὁ Ὀκτώβρης τοῦ 1917 ἢ τό Λαϊκὸ Μέτωπο τοῦ 1936 – χωρὶς νά ἀντιλαμβάνονται τί τό καινούργιο συνέβαινε, οἱ κομματικοὶ μηχανισμοὶ συνειδητοποίησαν ὅτι τό κίνημα στρφόταν κι ἐνάντια σ' αὐτοὺς καί ἐνέργησαν ἀνάλογα. Ἡ ἀντικειμενικὴ καί ὑποκειμενικὴ συμμαχία τῶν ἀριστερῶν πολιτικῶν καί συνδικαλιστικῶν μηχανισμῶν μέ τήν ὑφιστάμενη ἐξουσία δέν ἦταν ποτέ τόσο φανερὴ.

Οἱ ἐφημερίδες, οἱ κοινωνιολόγοι, οἱ πολιτικοὶ ἐπιστήμονες, οἱ γραφειοκράτες καί οἱ μαθητευόμενοι γραφειοκράτες τῶν αἱρέσεων τῆς ἀριστερᾶς, πρότειναν, στὴ διάρκεια καί μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα, ἐπεξηγηματικὲς φόρμουλες... πού σήμερα πιά μᾶς κάνουν νά σκάμε στά γέλια. Λογυχάρη: Τό κίνημα τοῦ Μάη ὀφείλεται στήν ἐπίδραση τῆς κινέζικης «πολιτιστικῆς... ἐπανάστασης»: ὑποπροϊὸν τῆς καμπάνιας ἐνάντια στὸν πόλεμο τοῦ Βιετνάμ· ὀφείλεται σέ μιά οἰκονομικοπολιτικὴ κρίση πού ἐφευρέθηκε γιά τούτη τήν περίπτωση· σέ μιά ἰσχυρὴ σύγκρουση γενεῶν (τό χάσμα τῶν γενεῶν). Ἄλλοι ἰσχυρίστηκαν πὼς ξεκίνησε στὰ πανεπιστήμια, ἐπειδὴ τό πανεπιστήμιο εἶναι ὁ πιὸ ἀδύναμος κρίκος τῆς ἀλυσίδας τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας (!), καί τελικά, πὼς ὁ Μάης ἦταν ἡ γενικὴ δοκιμὴ τῆς ἐπανάστασης πού θά ἐγκαθιστοῦσε θριαμβευτικά στήν ἐξουσία τὸν Ἀλαῖν Κριβὶν καί τὸν Πιέρ Φράνκ (Σ.τ.μ.: «ἀστέρες» τοῦ τροτσκιστικοῦ στερεώματος)!!!

Ἦστερα, τήν ἐποχὴ τοῦ σκορπίσματος τῶν ψευδαισθήσεων καί τοῦ ξεκαθαρίσματος τῶν λογαριασμῶν, τό κίνημα τοῦ Μάη ὑποβιβάσθηκε... σέ πολιτικὸ κίνημα μέ τήν στενότερη ἔννοια (πράγμα πού δέν ἦταν ποτέ, ἀλλὰ τί ἄλλο μπορούμε νά ὑποθέσουμε;) ἔγινε γιά ὀρισμένους ἀνθρώπους κάτι σάν ἀποτυχία, γιατί... στό κάτω-κάτω δέν κατάφερε οὔτε τήν κυβέρνηση ν' ἀλλάξει. Ἐπιπλέον, δέ γίνεται σέ καμιά περίπτωση νά θεωρηθεῖ ὁ Μάης πραγματικὰ ἐργατικὸ κίνημα, γίνεται;... Καί ἕνα σωρὸ τέτοιες μαλακίες. Ἐντελῶς ἀσθήρικτα πράγματα. Ἀχ, πού εἶναι οἱ παλιοὶ καλοὶ ἀγῶνες τῶν παλιῶν καλῶν χρόνων;... οὐρλιάζανε οἱ μυξοπαρθένες τῆς ἀριστερᾶς.

Πρὶν μπορέσουμε νά ἐκτιμήσουμε τῆ σημασία καί τό ρόλο τοῦ προλεταριάτου στό κίνημα τοῦ Μάη, πρέπει νά καταλήξουμε σέ κάποια συμφωνία γιά τήν ἔννοια **προλεταριάτο**.

Εἶμαι ἕνας ἀπὸ κείνους πού δέν πιστεύουν στὸν χαρισματικὸ ρόλο πού ἀποδίδεται στό προλεταριάτο ἀπὸ τὸν Μάρξ: ἡ τάξη, ὄντας... φορέας τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, ἀπελευθερώνει τὸν ἑαυτό της κι ἔτσι ἀπελευθερώνει/κατα-

στρέφει όλες τις τάξεις – και τόν εαυτό της σάν προλεταριάτο – θεμελιώνοντας την καλή, άταξική κοινωνία. “Ένας από τούς λόγους πού άπορριπτούμε αυτή τή θέση είναι ότι δέν πραγματοποιήθηκε πουθενά.

Οι τάξεις δέν είναι μονής κατευθύνσεως, προσκολλημένες πάντα στην ιστορική τους μοίρα. Η εργατική τάξη αποτελείται από **άτομα** πράγμα πού πάντα τό ξεχνούν οι μαρξιστές. Μεταβάλλεται, εξελίσσεται, καθώς μεταβάλλεται και εξελίσσεται ή κοινωνία. Η κοινή τους κατάσταση, τό ότι ύφίστανται τήν έκμετάλλευση, μέ κανένα τρόπο δέν κάνει τούς εργάτες όντα πού έχουν ίδιες ιδέες, συνήθως οι ιδέες τους διαφέρουν και συμπεριφέρονται διαφορετικά. Υπάρχουν θρησκοί και άθεοι εργάτες· υπάρχουν εργάτες πού ψηφίζουν δεξιά, κι εργάτες πού ψηφίζουν άριστερά κι εργάτες πού δέν ψηφίζουν καθόλου. Υπάρχουν εξεγερμένοι εργάτες και «έξημερωμένοι» εργάτες πού περηφανεύονται γιατί «πρόσφεραν πιστά τις υπηρεσίες τους» επί πενήντα χρόνια στην ίδια επιχείρηση, κλπ. Για τούς μαρξιστές όλα αυτά είναι δευτερεύοντα, επειδή εκείνο πού ενώνει τό προλεταριάτο, πέρα από τόν ιστορικό του ρόλο σάν τάξη-φορέας του σοσιαλιστικού μας μέλλοντος, ρόλο πού τόν διαψεύδουν όλες οι εμπειρίες, αλλά στόν όποιο συνεχίζουνε νά πιστεύουν, πέρα άπ’ αυτό τό ρόλο, λοιπόν, και σέ σχέση μ’ αυτό, υπάρχει ό ρόλος του προλεταριάτου στην παραγωγή, πράγμα πού τό μετατρέπει σέ τάξη προορισμένη νά αναλάβει τά ήνια τής εξουσίας και νά επιβάλλει... τή δικτατορία της. Καί γι’ αυτούς, οι διαφορές πού υπάρχουν στις ιδέες και στη συμπεριφορά, δέν είναι παρά ή άντανάκλαση τών επιδράσεων τής άστικής ιδεολογίας. Σ’ αυτή τήν περίπτωση όμως πού άρχίζει και πού τελειώνει ή άστική ιδεολογία; Τί, λογουχάρη, είναι πιό άστικό από τις άπόψεις τών μαρξιστών για τήν παραγωγή;

Κανένας δέν θά μπορούσε νά άρνηθει ότι ή κατάσταση όλων τών εργατών είναι ή ίδια σ’ όλες τις σύγχρονες κοινωνίες – από τήν κόκκινη Άνατολή μέχρι τή χριστιανική Δύση – είναι παντού έκτελεστές έντολών πού έρχονται από τά πάνω, ύφίστανται παντού τήν έκμετάλλευση· αλλά πώς μπορούν όρισμένοι άνθρωποι νά μήν άντιλαμβάνονται ότι οι εργάτες... άντιδρούν πολύ συχνά μέ ριζικά διάφορο τρόπο ως προς αυτή τήν κατάσταση;

Επιπλέον καθώς περνάνε τά χρόνια κι αλλάζουν τά πράγματα, καθώς ό Λένιν άντικαθιστά τόν Μάρξ στό Πάνθεον τών «Σοφών», εξελίσσεται και ή θέση για τόν ένοποιημένο ιστορικό ρόλο του προλεταριάτου. Οι μαρξιστές πού άρνούνται στους εργάτες τήν άτομικότητά... τους, πού τούς άντιλαμβάνονται μόνο σάν μιά μονολιθική τάξη χωρίς διαφορετικές επιθυμίες ή έσωτερικές συγκρούσεις, χωρίς καμιά συνείδηση πέρα από τήν «ταξική συνείδηση», και όπωσδήποτε χωρίς άσυνείδητο, καταλήγουν και ν’ άρνούνται ότι τό προλεταριάτο είναι ένα αυτόνομο, έπαναστατικό σώμα. “Όχι, ή μαρξιστική διαλεκτική δέν πιάστηκε νά πέφτει σέ άντίφαση. Γι’ αυτούς τούς κυρίους **ή τάξη... δέν είναι τίποτα, χωρίς τό κόμμα της.**

Η άποψη του Λένιν ότι ή εργατική τάξη... από μόνη της – μέ τις δικές της δυνάμεις – δέν μπορεί νά πάει παρά πέρα από τόν τρείντιονιονιισμό, δηλαδή τόν άγώνα για τά μισθολογικά αίτήματα κλπ., και ότι είναι άνίκανη νά είναι «έπαναστατική», δηλαδή νά άγωνίζεται για τήν κατάκτηση τής εξουσίας, είναι άρκετά γνωστή και έξακολουθεί νά γίνεται... πιστευτή άκόμα και σήμερα. “Αρα καταλή-

γουμε στην άναγκαιότητα του κόμματος τής πρωτοπορείας για νά καθοδηγεί – και στην ουσία νά ύποκαθιστά – τήν τάξη.

Δέν είναι δύσκολο νά φανταστούμε πώς ό συνδουασμένος όππορτουρισμός και δογματισμός του Λένιν και τών ταιρακιών του, όταν άντιμετώπιζαν δυσκολίες στις προσπάθειές τους νά καθοδηγήσουν και νά έλέγξουν τήν εργατική τάξη, δημιούργησε αυτή τήν τόσο θρασεία θεωρία – καθώς και κείνη πού ύποστηρίζει ότι ή έπαναστατική ιδεολογία πρέπει νά εισαχθεί στό προλεταριάτο από τά έξω, μέ κάποια... σύριγγα πού θά τήν κρατάνε σταθερά τά άσπρουλιάρικα χέρια τών κομματικών ήγετών. Μιά και τό προλεταριάτο άποδείχθηκε δύσπλαστη ζύμη στα χέρια τους, τό κόμμα έπρεπε νά τό ύποκαταστήσει, νά γίνει αυτό ό ιστορικός άντιπρόσωπος τής τάξης, τό μόνο στό όποιο μπορούσαν νά έκφραστούν οι «πιθανές... δυνάμεις» τής τάξης, ό ιδιοκτήτης τής έπανάστασης, ό ιστορικός ήγέτης του προλεταριάτου. Από τό σημείο αυτό, μέ τή νίκη του «σοσιαλισμού» σέ πολλές χώρες, έλάχιστα χρειάζονται για νά γίνει ή θέση του Μάρξ για τή δικτατορία του προλεταριάτου ή κυρίαρχη πραγματικότητα τής δικτατορίας του κόμματος πάνω στό προλεταριάτο, ή δικτατορία του Λένιν, του Στάλιν, του Μάο, του Ρακόζι, κλπ.

Επιπλέον, είναι έξισου σημαντικό νά παρατηρήσουμε ότι έχει σημειωθεί κάποια εξέλιξη τόσο του προλεταριάτου (μισθωτοί εργάτες στη βιομηχανία, στις μεταφορές, στις υπηρεσίες, εργάτες γής, κλπ.) όσο και του εργατικού κινήματος (κόμματα, συνδικάτα, διάφορες ένώσεις, κλπ.). Ένώ είναι άδύνατο νά... κάνουμε σύγκυση άνάμεσα σ’ αυτά τά δυό, είναι έξισου άδύνατο νά άρνηθούμε τήν εξέλιξη και τών δυό. Τό προλεταριάτο του 19ου αιώνα τό άποτελούσαν βασικά άγρότες πού ξέφευγαν από τήν άθλιότητα τής ύπαιθρου και χρεωκοπημένοι βιοτέχνες και τεχνίτες· μαντρωμένοι σέ εργοστάσια-φυλακές, βασανισμένοι από τή φτώχεια και τήν έκμετάλλευση, μερικές φορές από τά 8 ή 10 τους χρόνια, χωρίς δικαιώματα, ζούσαν σ’ ένα είδος γκέττο μιζέριας και όλόκληρη άβυσσος τούς χωρίζε από τήν ύπόλοιπη κοινωνία. Στην έποχή μας, μεγάλο μέρος τής εργατικής τάξης στις σύγχρονες βιομηχανοποιημένες κοινωνίες έχει άφομοιώσει τις άξίες και τά ταμπού τής λεγόμενης καταναλωτικής κοινωνίας, και πολύ συχνά, άποτελεί τό σκληρό πυρήνα τής «σιωπηλής πλειοψηφίας». “Όσο για τά κόμματα και τά συνδικάτα, ύστερα από χρόνια άγώνων και εξέλιξης τών σύγχρονων κοινωνιών, έχουν γίνει τά όργανα για τήν ένσωμάτωση τών εργατών σ’ αυτές τις κοινωνίες.

Θά δώσω ένα παράδειγμα άμεσα συνδεδεμένο μέ τό Μάη του 1968: **ή άπεργία.** Τόν 19ο... αιώνα ή άπεργία θεωρούνταν από τήν άστική τάξη σάν τό μεγαλύτερο σκάνδαλο. Δέν ύπήρχε τίποτα χειρότερο από τό νά παραδεχτεί κάποιος ότι οι εργάτες σταμάτησαν νά δουλεύουν (τί ιεροουλία!), αυτό σήμαινε: άναρχία, τό κοινωνικό οικοδόμημα λίγο ήθελε νά καταρρεύσει. Γι’ αυτό κι αναλάμβανε ό στρατός νά ξεκαθαρίζει τις άπεργίες. Τά νεκροταφεία είναι γεμάτα από τούς τάφους τών δολοφονημένων άπεργών.

Σήμερα, τά περισσότερα άφεντικά έξακολουθούν νά θεωρούν τήν άπεργία σάν προσωπική προσβολή καθώς και σάν άπώλεια κερδών. Άλλά δέν χολοσκάνε κιόλας. Στην ουσία ή καπιταλιστική κοινωνία άνέχεται τις άπεργίες και μακροπρόθεσμα καταφέρνει άκόμα και νά έπωφεληθεί άπ’ αυτές. Μπορεί νά ώφεληθεί

στήν... πράξη από τό καθετί.

Όποιοσδήποτε διαθέτει στοιχειώδη έξυπνάδα άναγνωρίζει σήμερα ότι τό έργατικό κίνημα (τόσο οι έργάτες όσο και οι όργανώσεις «τους»), μέ τούς άγώνες του, ιδιαίτερα μέ τίς άπεργίες του, τά κοινωνικά και μισθολογικά αιτήματά του, άποτέλεσε μία από τίς πιό σημαντικές κινητήριες δυνάμεις γιά τόν έκσυγχρονισμό τοῦ καπιταλισμοῦ και τόν προνομιούχο φορέα όλων τών τεχνολογικών επαναστάσεων. Όποσδήποτε βέβαια οι έργατικοί άγώνες δέν είχαν αυτό τό στόχο, οι πιό επαναστατικές πλευρές τοῦ προλεταριάτου ήθελαν ν' **άλλάξουν τή ζωή** (όπως λένε αυτές τίς μέρες, αλλά άναφερόμενοι στην άλλαγή τής κυβέρνησης: φαίνεται πώς αυτοί οι κύριοι έχουν πολύ παράξενες ιδέες γιά τή ζωή). Ξέρουμε ότι κάτι τέτοιο δέν έγινε. Από τήν άλλη μεριά, οι έργάτες κατάφεραν νά πετύχουν, σιγά-σιγά, μέ άπειρους άγώνες, καλύτερες συνθήκες και ώρες εργασίας και αύξημένους μισθούς. Ο Μάρξ και οι καπιταλιστές πίστευαν πώς ήταν άδύνατο νά αύξηθοῦν οι μισθοί: αύξάνοντάς τους μέ τόν άγώνα τους, οι έργάτες απέδειξαν τελικά στους καπιταλιστές ότι τά συμφέροντά τους εξυπηρετοῦνται καλύτερα άν ακολουθήσουν μία πολιτική «μεγάλων» μισθών, πού επιτρέπει στή μάζα τών μισθωτών νά γίνει μάζα καταναλωτών, διευρύνοντας έτσι... σημαντικά τήν έσωτερική άγορά και τήν πώληση όλoένα και πιό εξεζητημένων αντικειμένων. Μέ τόν ίδιο τρόπο, ή μείωση τών ώρων εργασίας, σέ σύγκριση μέ τό παρελθόν, ύποχρέωσε.. τίς βιομηχανίες νά αύξήσουν τήν παραγωγικότητα, και έπομένως νά όρθολογικοποιήσουν και νά έκσυγχρονίσουν τίς έπιχειρήσεις τους. Κι αυτή ή πολιτική βέβαια ύπόκειται σέ τυχαίους παράγοντες αλλά άποτελεί γενική στάση τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ.

Σ' αυτή τή νέα καπιταλιστική προοπτική, τά συνδικάτα καλοῦνται νά παίξουν ένα πρωταρχικά συνεργατικό ρόλο μέ τή διεύθυνση τών εργοστασίων. Παλιότερα ήταν άπαγορευμένα, παράνομα, κυνηγημένα, άγρια κατεσταλμένα, σήμερα είναι κοινωνικοί συνεταίροι. Γιά νά είναι άποτελεσματική αυτή ή συνεργασία, γιά νά είναι αξιόπιστα τά συνδικάτα στά μάτια τών μελών τους - διαφορετικά δέν θά μετράνε καθόλου - πρέπει μερικές φορές νά παριστάνουν ότι συγκρούονται μέ τόν «άντίπαλο» και μερικές φορές νά τό ρίχνουν στις διαπραγματεύσεις.

Σ' αυτό βέβαια τό ζήτημα όπως και σέ τόσα άλλα, τά πράγματα είναι συνήθως περίπλοκα... και ό ρυθμιστικός ρόλος τών συνδικάτων μπορεί νά άποδειχτεί μόνο σά γενική τάση κι όχι άναγκαία βήμα μέ βήμα. Από τή μία μεριά, γίνονται «άγριες» άπεργίες πού μέσα σέ μία στιγμή διασποῦν τή συνεργασία τών συνδικάτων μέ τά άφεντικά: από τήν άλλη, γίνονται άπόπειρες από τούς διευθυντές τών εργοστασίων νά προγραμματιστεί ή έργατική δυσάρεσκεια προκαταβολικά, γιά ένα-δύο χρόνια, καθορίζοντας ένα ποσοστό μισθολογικών αύξήσεων και άλλων έπιδομάτων έτσι πού νά καταπινοῦν οι άπεργίες ή νά περιοριστοῦν στό ελάχιστο. Αλλά αυτό τό είδος τοῦ προγραμματισμοῦ συχνά άποτυχαίνει και ό ρόλος τοῦ ρυθμιστή ανατίθεται στις παλιές καλές μισθολογικές άπεργίες πού καθοδηγοῦνται από τά συνδικάτα, πού ύποχρεώνουν τούς έργάτες νά μήν άπαιτοῦν και πάρα πολλά πράγματα, κι έτσι νά καταφεύγουν στην έφεύρεση πού λέγεται άποκατάσταση ζημιών. Οι μικροί βιομήχανοι... πολύ συχνά δέν μπορούν νά ακολουθήσουν αυτή τή διαδικασία και συντρίβονται, κι έτσι οι έργατικοί άγώνες συμβάλλουν, μέ τόν τρόπο τους, στην καπιταλιστική συγκέντρωση.

Άν αυτοί οι άγώνες κατέληξαν στην ένσωμάτωση τών έργατικών κομμάτων και συνδικάτων στην καπιταλιστική κοινωνία, σ' ένα μοίρασμα τών ρόλων και τών ευθυνών πού στην ουσία ένισχύει αυτή τήν κοινωνία, κατέληξαν επίσης και σέ μία σημαντική τροποποίηση τοῦ καπιταλισμοῦ πού γίνεται όλoένα και πιό γραφειοκρατικός και όπου τό Κράτος, ό προηγούμενος «ρυθμιστής» (μάλλον χωροφύλακας) γίνεται όλoένα και περισσότερο άμεσος παράγοντας στην οικονομία τής κάθε χώρας, τό Κράτος-άφεντικό, τό Κράτος-έπιχειρηματίας, τό Κράτος-γραφειοκρατία. Και πάνω άπ' όλα, ό χωροφύλακας.

Η πείρα έχει προσφέρει στις σύγχρονες... καπιταλιστικές χώρες τεράστια άντικειμενική (δηλαδή, πού δέν ύπάγεται άναγκαστικά σέ κάποιο προκαθορισμένο σχέδιο και δέν είναι πάντοτε άπόλυτα κατανοητή από τούς ίδιους τούς πρωταγωνιστές) ικανότητα νά τροφοδοτοῦν τίς άντιθέσεις και τίς άντιφάσεις τους μέ τό νά παραδέχονται άρχικά και κατόπιν νά έπιλύουν έν μέρος τίς κοινωνικές συγκρούσεις και τούς λεγόμενους κοινωνικούς άγώνες.

Οι κοινωνικές κρίσεις - όπως αυτή τοῦ Μάη 1968 - εκτρέπονται βασικά - κι αυτός είναι ό συγκεκριμένος ρόλος τών έργατικών κομμάτων πέρα από τή συνεργασία τους μέ τά συνδικάτα γιά τήν άφομοίωση τών εργατών από τήν ύφιστάμενη κοινωνία - στον τομέα τής πολιτικής, τίς ιδιοποιούνται τά κόμματα και τά συνδικάτα και πολύ συχνά καταλήγουν σέ «νέες έκλογές», σέ μίαν άλλαγή κυβέρνησης, κλπ. Δηλαδή, στή διαιώνιση τοῦ συστήματος, όρισμένες φορές μέ κάποιες τροποποιήσεις κι άλλες φορές χωρίς αυτές.

Παρόλο πού ό Μάης τοῦ 1968 κατέληξε σέ νέες έκλογές, θά πρέπει νά θυμηθοῦμε ότι δέν δημιουργήθηκε νέα και διαφορετική πλειοψηφία. Αλλά τό ζήτημα είναι: ακόμα κι άν από αυτές τίς έκλογές έβγαине μία νέα κυβέρνηση τί σχέση μπορούσε νά έχει μέ τό τεράστιο κίνημα τοῦ Μάη, πού ή πρωτοτυπία του έγκειται στό γεγονός ότι άρνήθηκε κάθε κυβέρνηση σέ έντική κλίμακα και κάθε διοίκηση στά εργοστάσια, στα πανεπιστήμια, κλπ. Τι θά άλλαζε, λογουχάρη, στή θέση τών εργατών σάν μισθωτών εκτελεστών άποφάσεων, σάν άλλοτριωμένων άτόμων;

Η κοινωνία στις σύγχρονες καπιταλιστικές χώρες έχει αρκετά άποῦ στα χέρια της, κι ένα από τά πιό πλατιά χρησιμοποιημένα είναι αυτή άκριβώς ή μέθοδος της γιά τό καναλιζάρισμα τών έξεγέρσεων, και αυτή ή «πολιτική έπίλυση» τών επαναστατικών κρίσεων πού, ενώ τροποποιεί όρισμένες άπαρχαιωμένες οικονομικές, πολιτικές, ή κοινωνικές δομές, διατηρεί τό ουσιαστικό χαρακτηριστικό τοῦ συστήματος, τήν κατασταλτική ιεραρχία.

Όλες οι κυβερνήσεις βέβαια δέν είναι ίδιες (θά ήταν γελοίο νά άρνηθοῦμε τίς διαφορές πού υπάρχουν άνάμεσα στή φρανκιστική κυβέρνηση, λογουχάρη, και τίς άλλες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις), αλλά τά προβλήματα πού τέθηκαν τόσο άμεσα από τό κίνημα τοῦ Μάη... δέν θά μπορούσαν νά έπιλυθοῦν μέ τήν «πολιτική μέθοδο», γιατί **τό κίνημα ήταν άπερίοριστα άντιπολιτικό**.

Άν δέν άντληθοῦμε τό προλεταριάτο σύμφωνα μέ τούς όρατισμούς τοῦ Μάρξ σάν ένα «σύνολο» ιστορικά προορισμένο νά πραγματοποιήσει ένα συγκεκριμένο είδος επανάστασης - καθορισμένο από κείνον - και έξετάσουμε τήν εξέλιξη του πού, παρά τήν έξακολούθηση τής έκμετάλλευσης, ώθησε όρισμένες μεριδες τής εργατικής τάξης νά ταυτιστοῦν μέ τό «πολιτισμικό πρότυπο» πού

ἐπέβαλε ἡ ἐκάστοτε ἀστική τάξη, μὲ τὸν ἀμερικάνικο, τὸ γερμανικό, ἢ τὸν τὰδε τρόπο ζωῆς, ἐνῶ ἄλλα σύνολα ἀνθρώπων φαίνεται ὅτι δὲν ἔχουν μόνο ριζοσπαστικοποιηθεῖ, ἀλλὰ ἔχουν καταλήξει καὶ σὲ μιά πιό ὀλοκληρωμένη, πιό ριζική καὶ πιό ἐλευθεριακή ἀντίληψη γιὰ τὴ δρᾶση τους, δὲν θὰ ἐκπλαγοῦμε ἀπὸ τὴν τόσο ποικιλόμορφη συμπεριφορά γιὰ ἡ εἶδειξε τὸ προλεταριάτο στὴ διάρκεια τοῦ κινήματος τοῦ Μάη – Ἰούνη 1968. Ἡ ἐπαναστατική κρίση τοῦ Μάη ἦταν πράγματι ἡ πιό σημαντική πού ἐγένε τα τελευταῖα χρόνια στὴν Εὐρώπη, καὶ τὸ προλεταριάτο σάν «ἐπαναστατική πρωτοπορία» «ἐλάμψε διὰ τῆς ἀπουσίας του». Οἱ ἴδιοι οἱ προλετάριοι πολὺ συχνὰ συμμετείχαν στὰ γεγονότα. Πράγμα πού ἀποδεικνύει ὅτι πρέπει σὲ τελευταῖα ἀνάλυση νὰ ξεπερδέψουμε μιά γιὰ πάντα μὲ τίς ἰδέες τοῦ 19ου αἰῶνα ὅσον ἀφορᾶ αὐτὸ τὸ ζήτημα ὅπως κάναμε καὶ μὲ τόσα ἄλλα – κι' αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του ἀποδεικνύει τὸ πόσο σύγχρονο ὑπῆρξε τὸ κίνημα τοῦ Μάη.

Γιὰ εἶναι πιά γεγονός ὅτι τὸ προλεταριάτο δὲν παίξει τὸ ρόλο πού ἐπαίξει κάποτε. Παρόλο πού δὲν ἦταν ποτέ μιά προκαθορισμένη μονολιθική ὄντοτητα, τὸ ὑφιστάμενο τὴν ἐκμετάλλευση, χωρὶς καθόλου δικαιώματα, καὶ καταπιεσμένο προλεταριάτο λειτουργοῦσε τίς περισσότερες φορές, μέσα στοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες, ἀπὸ τίς ἀπαρχές τοῦ καπιταλισμοῦ μέχρι τὴν Ἰσπανία τοῦ 1936-39, σάν τὸ πρωταρχικὸ δημιουργικὸ καὶ τολμηρὸ πρότυπο γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα.

Ἀναφέρομαι στὸ προλεταριάτο. Ὅσο γιὰ τίς ὀργανώσεις πού ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ ἐκπροσωποῦν, ἔχουν ὑποστῆ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου μίαν ἐξελικτική διαδικασία πού τίς ἔκανε νὰ γίνουν κατασταλτικές γραφειοκρατίες, βασικοὶ μηχανισμοὶ τοῦ ὑφιστάμενου συστήματος.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ἡ γελοία παρέλαση τοῦ Ἀλαίν Κριβὶν καὶ τῶν συνεταιρίων του πού ὀδηγοῦσαν ἀρκετές χιλιάδες φοιτητές, λές καὶ ἐπρόκειτο γιὰ κάποια λιτανεία, πρὸς τίς κλειδωμένες πόρτες κάποιου, παριζιάνικου ἐργοστασίου, γιὰ νὰ «τεθοῦν στὴν ὑπηρεσία τῶν ἐργατῶν», δὲν ἀπέδειξε μόνο τὴν ψευδομπολσεβίκικη μυθολογία τους – ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ξέφυγαν οὔτε λεπτό – ἀλλὰ ἀποκάλυψε καὶ τὴν καθαρὰ ἀντιδραστικὴ νοοτροπία τους, γιὰ τί προσπάθησαν νὰ θέσουν τὸ φοιτητικὸ κίνημα στὴν ὑπηρεσία τῆς «ἐργατικῆς» γραφειοκρατίας.

Ὁ Ζάν-Μάρκ Κουντραί εἶχε ἀπόλυτο δίκιο ὅταν ἔγραφε: «Εἶναι σημαντικό νὰ δηλώσουμε σταθερὰ καὶ μὲ ψυχραιμία: στὴ Γαλλία, τὸ Μάη-Ἰούνη 1968, τὸ βιομηχανικὸ προλεταριάτο δὲν ἦταν ἡ ἐπαναστατικὴ πρωτοπορία... τῆς κοινωνίας, ἦταν ἡ ἀργοκίνητη ὀπισθοφυλακή». («La Brèche», σελ. 116).

Μὲ λίγα λόγια, ἡ «ἐργατικὴ γραφειοκρατία» (τὸ Κομ. Κόμμα Γαλλίας καὶ ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν, βασικά) πού ἀρχικὰ ἤθελε νὰ μείνει στὸ περιθώριο τῆς φοιτητικῆς ἀναταραχῆς (ἐνάντια στὴν ὁποία ἀσκοῦσε ἔντονη κριτική), ἀναγκάστηκε ἀργότερα νὰ κάνει μιά συμβολικὴ χειρονομία – μὲ στόχο τὸ καναλιζάρισμα τοῦ κινήματος – πού ὑλοποιήθηκε μὲ τὴ διαδήλωση τῆς 13 Μάη, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ τελικὰ μὲ τὸ ξεπέρασμα ἀπειράριθμων ἀπεργιῶν πού ἐγίναν **χωρὶς** καὶ συχνὰ **ἐνάντια** στὴ δική τους ἔγκριση. Τὸ κίνημα εἶχε τέτοιο ἀντίκτυπο πού δὲν μπορούσε πιά νὰ περιοριστεῖ στὸ χῶρο τῶν φοιτητῶν. Ἡ ἐξέγερση ἀπλώθηκε σ' ὅλη τὴ χώρα – καὶ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνίας – σάν μιά ἐνεξέλεγκτη πυρκαγιά. Ἡ γραφειοκρατία ἀναγκάστηκε νὰ κηρύξει τὴ γενικὴ ἀπεργία, γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὸν ἐλεγχὸ τῆς κατάστασης, γιὰ νὰ καναλιζά-

ρει, νὰ τροχοπεδήσει, νὰ πνίξει τὸ κίνημα. Ἄς μὴν ξεγελιόμαστε, ἡ γραφειοκρατία κατάφερε γενικὰ νὰ παρασύρει τὸ κίνημα. Γιὰ τοὺς περισσότερους ἐργάτες, τὸ κίνημα τοῦ Μάη δὲν ἦταν παρά μιά συνηθισμένη γενικὴ ἀπεργία, σάν ὅλες τίς γενικὲς ἀπεργίες, πού καθοδηγήθηκε ἀπὸ τίς γραφειοκρατίες μὲ οικονομικὰ αἰτήματα καὶ πρὸς τὸ τέλος εἶχε καὶ κάποιες περιορισμένες πολιτικὲς ἐπιπτώσεις: νέες ἐκλογές, νέα πλειοψηφία καὶ πάει λέγοντας. Οἱ κύριοι τίτλοι τῆς Οὐμανιτέ γιὰ τὴ «νικηφόρα» ἐπιστροφή στὴν ἐργασία ἀποκαλύπτουν τὸν παλιὸ καὶ τὸ ρόλο τῶν γραφειοκρατῶν. Ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ «ἐργατικὴ... γραφειοκρατία» μπόρεσε νὰ παίξει τὸ ρόλο τοῦ φρουροῦ τῆς τάξης τὴ στιγμή πού ἀμφισβητοῦνταν ὅλες οἱ γραφειοκρατίες, ὅλες οἱ ἱεραρχίες, ὅλες οἱ ἐξουσίες, κι ὅλες οἱ «ἐξειδικεύσεις», ὀφείλεται στὸ ὅτι πάρα πολλοὶ ἐργάτες ἀποδέχτηκαν τὴν ἐντολή «νὰ παραμείνουν στὴ θέση τους» καὶ νὰ μὴν ξεπεράσουν τὰ διαπραγματευτικὰ, οικονομικὰ ὅρια τῆς δρᾶσης τους ἀρνούμενοι τὴν προστασία τῶν «ἐργατικῶν» κομμάτων καὶ συνδικάτων. Ὅπως εἶπε ὁ Κουντραί, ἦταν εὐτυχησμένοι πού ἀποτελοῦσαν τὴν ἀργοκίνητη ὀπισθοφυλακή.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν ἴδια ἡ κατάσταση παντοῦ ἡ ἐργατικὴ τάξη δὲν συσπειρώθηκε ὁμόφωνα κάτω ἀπὸ τίς διαταγές τῶν γραφειοκρατῶν ἐκπροσώπων «τῆς». Στούς κύκλους τῶν ἐργατῶν, ὅπως καὶ στοὺς φοιτητικοὺς κύκλους, καὶ στὴν οὐσία σ' ὅλους τοὺς κύκλους ἀνθρώπων στὴ βάση τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας, μὲ λίγο-πολύ σαφῆ καὶ βίαιο τρόπο, προβλήθηκαν καὶ τέθηκαν σ' ἐφαρμογὴ πρωτότυπα αἰτήματα, νέες μορφές... δρᾶσης καὶ ἰδέες ἀγνωστες μέχρι ἐκείνη τὴν ἐποχή. Στὰ ὀδοφράγματα τοῦ Καρτιέ Λατέν,... στίς διαδηλώσεις καὶ τίς μάχες, σ' ὅλων τῶν εἰδῶν τίς ἐπιτροπές δρᾶσης πού ξεπήδησαν αὐθόρμητα παντοῦ, ὑπῆρχαν φυσικὰ φοιτητές, ἀλλὰ καὶ χειρῶνακτες, ὑπάλληλοι, νοικοκυρές, τεχνικοί, ἀλητες, κλπ. Κι ὁ ὀραματισμὸς τοῦ Μάξ Στίρνερ θὰ μπορούσε νὰ ἐπαληθευτεῖ σὲ καθημερινὸ ἐπίπεδο: «Ὅ,τι καὶ νὰ τοὺς δώσετε, θὰ θέλουν πάντοτε περισσότερα, γιὰ δὲν θέλουν παρά τὴν ἐξαφάνιση ὅλων τῶν προνομίων».

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ σπουδαιότητα καὶ ἡ πρωτοτυπία τοῦ κινήματος τοῦ Μάη ὀφείλεται ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν ἔλλειψη μιᾶς κοινωνικολογικῆς καθορισμένης «πρωτοπορίας» στὴν ὁποία ὅλα τὰ ἐνδιαφερόμενα γιὰ τὴν «ἀλλαγὴ» κοινωνικὰ στρώματα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμπιστευτοῦν τὴν καθοδήγηση τοῦ ἀγῶνα. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα εἶναι σαφές πιά ὅτι δὲν χρειαζόμαστε καμιά «πρωτοπορία», κανέναν ἱστορικὸ ἡγέτη, καμιά τάξη μὲ συγκεκριμένο προορισμό. Καθένας γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὅλοι γιὰ ὅλους. Ἐπιτέλους ἡ ὑποκειμενικότητα ἀνέρχεται στὸ θρόνο τῆς ἱστορίας.

Γιὰ δὲν εἶναι οἱ φοιτητές βέβαια, αὐτοὶ πού πρόκειται νὰ γίνουν ἡ νέα ἱστορικὴ πρωτοπορία. Οἱ ἐλάχιστες ὑποθέσεις πού ὑποδεικνύουν μιά τέτοια κατεύθυνση γελοιοποιήθηκαν ἀπὸ μόνες τους καὶ ἀποδείχτηκαν καθαρὴ ἀπάτη. Οὔτε βέβαια καὶ ἡ «νέα ἐργατικὴ τάξη», ἔννοια τόσο προσφιλῆς στὸ Σέρζ Μαλλέ, μπορεῖ νὰ πάρει τὴ θέση τῆς παλιᾶς. Πρόκειται γιὰ μηχανικιστικὴ ἀντικατάσταση ἀπὸ μέρους τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας πού θὰ προτιμοῦσε οἱ χαρτογιακάδες μισθωτοὶ (τεχνικοὶ καὶ ἐπιχειρησιακὰ στελέχη) νὰ πάρουν τὴ θέση τῶν παλιῶν προλεταρίων μὲ τὰ ροζιασμένα χέρια.

Πρέπει βέβαια νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸ γεγονός ὅτι: ὁ περιορισμὸς στίς σύγχρονες κοινωνίες τοῦ «κλασικοῦ» βιομηχανικοῦ προλεταριάτου... (μετὰ τὸν περιορι-

σμό του αγροτικού προλεταριάτου) και η διεύρυνση του ρόλου και της σημασίας του τριτογενή τομέα της οικονομίας μαζί με τη διεύρυνση του ρόλου και της σημασίας των τεχνικών στις σύγχρονες βιομηχανίες αποτελεί πιά πραγματικότητα. Είναι επίσης πραγματικότητα ότι αυτοί οι τεχνικοί έχουν αρκετά συχνά πιο νεωτεριστική και εξεγερτική νοοτροπία απ' ό,τι όρισμένες συντηρητικές μερίδες του βιομηχανικού προλεταριάτου. Νά αποθέσουμε όμως τη μοίρα της «παγκόσμιας επανάστασης» στα χέρια τους σημαίνει να παλινδρομήσουμε στο μαρξιστικό θεωρητικό σχήμα που διαψεύστηκε έντελώς από την πραγματικότητα και την πείρα των επαναστάσεων του αιώνα μας. Γιατί παρόλο που είναι αληθινό ότι όρισμένες ομάδες τεχνικών και ειδικευμένων εργατών έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο άπεργιακό κίνημα του Μάη-Ιουνη, ιδιαίτερα με το να θέσουν ξεκάθαρα το πρόβλημα της αυτοδιεύθυνσης (αν και δεν ήταν οι μόνοι), σ' άλλες περιοχές και σ' άλλες στιγμές, πρὸς τὸ τέλος του Μάη, ήταν οι μετανάστες εργάτες ή άλλες κατηγορίες εργατών που πήραν την πρωτοβουλία.

Τό σημαντικό με τὸ Μάη, λοιπόν, είναι ότι όλα, ή σχεδόν όλα τὰ στρώματα κι όλες οι ομάδες της κοινωνίας επηρεάστηκαν άμεσα από τὰ γεγονότα. Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες δεν γίνονται και πολλά πράγματα όταν εξεγείρεται ένα και μοναδικό κοινωνικό στρώμα.

Αυτό που συνέβη στο Μάη, πράγμα που για πολλούς ήταν η πρώτη φορά στη ζωή τους, ήταν ότι άντρες και γυναίκες, νέοι και λιγότερο νέοι, ξέφυγαν από τὰ κοινωνικά τους γκέτο, από τὰ «απομονωμένα κελιά» τους, από τις κλουβες όπου μάς βάζει με τή βία ή εξουσία. Η κοινωνία είναι σάν μιά τεράστια σειρά καταδικωμένων που είναι δεμένοι μεταξύ τους με αλυσίδες κι όπου ο καθένας για όλη του τή ζωή επαναλαμβάνει τήν ίδια χωρίς νόημα κίνηση, χωρίς να μπορεί να μιλήσει στο δίπλανό του, χωρίς να ξέρει τί κάνουν οι άλλοι στα παραπέρα εργαστήρια και τί νόημα και... χρησιμότητα έχουν όλα αυτά. Καταστρέφοντας τούς διαχωρισμούς, σπάζοντας τις αλυσίδες τους, τὰ κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά δεσμά και όρια, οι κάτοικοι του Παρισιού, της Νάντης και άλλων περιοχών βρέθηκαν γι' αρκετές βδομάδες όλοι μαζί στο δρόμο, σ' ένα ελευθεριακό πανηγύρι, όπου είχε κατακερματιστεί ο αυθαίρετος, κατασταλτικός διαχωρισμός ανάμεσα στην καθημερινή ζωή και τήν πολιτική δραστηριότητα. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στο κίνημα του Μάη διαπιστώθηκε με τόν πιο έκδηλο τρόπο η έννοια ανάμεσα στις ατομικές επιθυμίες και τόν κοινό άγώνα ενάντια στην εξουσία και τήν εκμετάλλευση.

Στήν προκειμένη περίπτωση βέβαια άρκομαι στο να τονίσω όλα αυτά που μου φαίνονται ουσιαστικά, καινούργια, επαναστατικά σέ σχέση με τὸ κίνημα του Μάη και τὰ όποια, άλλοιμονο, πολύ συχνά συνυπάρξαν με τόν παλιό κόσμο μέσα στη δίνη του κινήματος. Δεν είναι περιεργο λοιπόν που είδαμε στα προάυλια της Σορβόνης να ανάβουε κεράκια μπροστά στα εικονίσματα του Στάλιν και του Μάο. Η θρησκευτική τελετουργία των γραφειοκρατικών (μεγάλων και μικρών) οργανώσεων δεν εξαφανίστηκε έντελώς. Τελετουργίες που άπαιτούσαν ανάμεσα στ' άλλα να γίνονται λιτανείες με άναρτημένα τὰ εικονίσματα των άγιων για τήν επίτευξη της ειρήνης στο Βιετνάμ, όπως κάποιοι άλλοι άνθρωποι που κάνουν λιτανείες... για να ζητήσουν από τὸ θεό να βρέξει. Δεν μάς εκπλήσσει τὸ γεγονός ότι είδαμε χυδαίες και ταυτόχρονα γελοίες διαφωνίες ανάμεσα...

στις παραλλαγές του μαρξισμού-λενινισμού σχετικά με τὸ ποιός μηχανισμός θά πρέπει να έχει τόν έλεγχο του κινήματος, διαφωνίες που εκφράστηκαν βέβαια με τή διαρκή ένίσχυση των «έπιτροπών περιφρούρησης» και τή συνεχή τροφοδότηση της στρατιωτικής πειθαρχίας. Ζήσαμε επίσης τὸ γελοίο θέαμα των εργαζόμενων στις διαφημιστικές εταιρείες που φτιάξανε μιά «έπιτροπή δράσης» κι έκαναν μιά συνέλευση για να συζητήσουν σοβαρά «τὸ ρόλο της διαφήμισης στο Σοσιαλιστικό Κράτος» (ώραία μαλακία!). Κι άλλο ένα περιστατικό: οι σκηνοθέτες και οι ήθοποιοί του θεάτρου και του κινηματογράφου έκαναν μιά συνέλευση για να συζητήσουν (για τί άλλο;) **για τὸ επάγγελμά τους**. Και πάει λέγοντας.

Σέ μιά τέτοια περίοδο – είναι αλήθεια σύντομη – όπου καθένας μπορούσε να ξεφύγει από τήν αθλιότητά του, από τὸ γκέτο του, από τή δουλειά του, κλπ., για να ανακατευτεί με τὸ πλήθος, παραμένοντας ταυτόχρονα ὁ έαυτός του, και να συμμετάσχει στην εξέγερση, μερικοί προτίμησαν να παραμεινουν εγκλωβισμένοι στα επάγγελμά τους, όπως και πριν, όπως και μετά, όπως πάντα. Μ' αυτό τόν τρόπο απέδειξαν όχι μόνο ότι δεν κατάλαβαν τίποτα απ' όσα συνέβαιναν, αλλά κι ότι φοβήθηκαν αυτό άκριβώς που γινόταν.

Τὸ κίνημα του Μάη απέδειξε με άφάνταστη σαφήνεια, τὸ αντίδραστικό περιεχόμενο των «επαναστατικών» ιδεολογιών. Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τήν μαρξιστική-λενινιστική άποψη για τήν επανάσταση (άλλά τούτη η ιδεολογία καλύπτει πολύ περισσότερα πράγματα απ' όσα μπορεί να ύπονοήσει ὁ ὅρος μαρξισμός-λενινισμός) σάν μιά άπόπειρα να συγκεντρωθοῦν δυνάμεις κρούσεως από επαγγελματίες επαναστάτες και να γίνουν ένας πειθαρχημένος στρατός με ήγέτες, λάβαρα και μυσταγωγία, που θά έπιθεθεί (σχεδόν τὸ ξεχασα: στο όνομα της εργατικής τάξης κι εκπροσωπώντας τὰ «ιστορικά» της συμφέροντα) ενάντια στις «ὀρδες»... της άστικής εξουσίας για να τήν κατατροπώσει και να θεμελιώσει... τί πράγμα; Ἄς κλείσουμε τις ιερές γραφές κι άς ποῦμε τὰ πράγματα με τ' όνομά τους: μιά γραφειοκρατική, άστυνομική δικτατορία σάν και κεινη που υπάρχει στην Ε.Σ.Σ.Δ., τήν Κίνα, τήν Κούβα και τις άλλες χώρες του κρατικού καπιταλισμού.

Πριν από 60 χρόνια, πριν άποκτήσουμε τέτοια επίγνωση της κατάστασης, θεωρούνταν καθαρά αντίδραστικό να άπαιτείται από τούς άγωνιστές να θυσιάζονται για να διευκολύνουν τόν τοκετό της μελλοντικής κοινωνίας, της καλής κοινωνίας που δεν θά είχε αντιφάσεις κι άδικίες. Στήν εποχή μας όμως που διαπιστώσαμε τελικά τί ήταν η «μελλοντική κοινωνία», μιά τέτοια θυσία δεν είναι παρά σκέτη διαστροφή!

Ἄν ξεφύγει κανείς από τήν επιφάνεια κι από τὸ φαινομενικό νόημα των λέξεων (σοσιαλισμός, επανάσταση, πρωτοπορεία), είναι άναγκασμένος να καταλήξει στο συμπέρασμα – πράγμα που πολλοί τὸ άποφεύγουν για να άποφύγουν τόν κλονισμό – ότι τὸ μαρξιστικό-λενινιστικό κίνημα δανείστηκε τις άναφορές και τούς μύθους του, τὸ σύστημα αξιών του και τήν ιδεολογία του από τήν κυρίαρχη τάξη,... κληρονομώντας ταυτόχρονα τόσο τις παραλλαγές όσο και τις αντιφάσεις της. Τὸ άστικό... πνεῦμα της κερδοσκοπίας και της παραγωγικότητας, τὸ θρησκευτικό πνεῦμα με τήν έμμομή του στην ιδέα της θυσίας, τήν ήθική του, τήν τελετουργία του, τούς άγιους και μάρτυρές... του, και τὸ στρατιωτικό πνεῦμα με τήν ιεραρχία του, τήν πειθαρχία του, τούς ήγέτες του και τὸ μυστικι-

σμό του πολεμιστή. Τό μόνο πού δέν δανείστηκαν καί δέν νομίζω πώς είναι τυχαίο, είναι τό πνεύμα τής απόλαυσης, πού είναι άμβισθητήσιμο, αλλά πραγματικό χαρακτηριστικό μεγάλου μέρους τής μπουρζουαζίας.

Τό άστικό πνεύμα: "Ένα ικανό κόμμα διευθύνεται σάν έπιχείρηση, μέ τίς έπενδύσεις... τής καί τά κέρδη τής. καμιά δράση δέν είναι άξιόλογη από μόνη τής, πρόκειται άπλά καί μόνο γιά έπένδυση πού πρέπει νά είναι έπικερδής, δηλαδή, νά αποδόσει όλων τών ειδών τά κέρδη στό κόμμα. Τό κόμμα διευθύνει τούς άγώνες του, είναι ό ιστορικός ιδιοκτήτης τής επανάστασης. 'Ο σκοπός αγιάζει τά μέσα δέν είναι σλόγκαν πού έφευρέθηκε από τόν Λένιν. 'Επιπλέον, ποιά είναι ή βασική κριτική πού άσκοϋν τά λενινιστικά κόμματα ενάντια στήν μπουρζουαζία, άν όχι ότι διευθύνει άσχημα τήν οικονομία, ότι είναι άνίκανη νά αύξήσει τήν παραγωγή, κλπ.; Παρουσιάζονται λοιπόν σάν οι έναλλακτικοί διευθυντές καί έπιχειρηματίες. Οι ιδεολόγοι του Μαρξισμού-Λενινισμού, σάν τούς άστούς ιδεολόγους, έχουν καθαγιάσει τήν ΕΡΓΑΣΙΑ.

Τό θρησκευτικό πνεύμα: 'Ο σταλινισμός δέν ήταν θρησκευτικό φαινόμενο; Στήν έποχή μας ό μαοϊσμός δέν είναι τέτοιο φαινόμενο; Τό χαρισματικό τών ήγετών, τό άλάθητο, ό δογματισμός, ή τυφλή πίστη στίς άγιες γραφές, όλα αυτά δέν χαρακτηρίζουν τή θρησκοληψία, μέ τελετουργία πού κι αύτή είναι έμπνευσμένη... από τήν έκκλησία, μέ διαδηλώσεις-λιτανείες, συγκεντρώσεις μαζικές, λατρεία τών ήρώων-άγιων καί μαρτύρων; 'Ο καταγέλαστος Ρεζίς Ντεμπραί δέν είπε πώς ό Τσέ Γκεβάρρα ήταν ένας νέος Χριστός; Κι επιπλέον, τά ιερά εικονίσματα του Τσέ καθώς καί άλλων δέν πουλιούνται σέ άναρίθμητα προλεταρικά προσκυνήματα; Γιατί τό έμπόριο τά έχει πάντοτε καλά μέ τήν πίστη. Ζοϋμε σέ έμπορευματικές κοινώνιες.

Τό στρατιωτικό πνεύμα: 'Ανάλογα μέ τόν τόπο καί τό χρόνο, αύτό τό χαρακτηριστικό έχει τήν προτεραιότητα ή περνάει σέ δεύτερη μοίρα. 'Αλλά άναμφίβολα είναι ό μολοσεβικισμός πού ένσαρκώνει καλύτερα τό στρατιωτικό πνεύμα. 'Ο Λένιν ήθελε νά κάνει τό κόμμα. του πραγματικό στρατό μέ γενικό έπιτελείο πού θά επιβάλλει τή θέλησή του στους φαντάρους κι αύτοί θά ύπακούουν χωρίς άντίρρηση. 'Η πειθαρχία άποτελεί τό βασικό χαρακτηριστικό μιās τέτοιας στρατιωτικοποιημένης οργάνωσης. Πράγμα βέβαια πού δέν έπιτεύχθηκε παντού χωρίς άντίσταση, αλλά γιά νά σπάσει αύτή ή άντίσταση χρησιμοποιήθηκε καί χρησιμοποιείται τό άντίστοιχο του στρατιωτικού πνεύματος: ή καταστολή. Τό άστυνομικό πνεύμα - καί ή πρακτική του - στό μαρξιστικά-λενινιστικά κόμματα είναι τόσο γνωστό πού δέν άξίζει τόν κόπο νά τό αναφέρουμε διεξοδικά.

'Ο άντιδραστικός χαρακτήρας τών «επαναστατικών» ιδεολογιών άποκαλύπτεται καί έπιβεβαιώνεται θεαματικά όταν αύτά τά κόμματα... κατακτούν τήν έξουσία. Τότε άκριβώς εκδηλώνεται σαφώς ή άντιδραστικότητα καί ό συντηρητισμός τόσο τής θεωρίας όσο καί τής πρακτικής αυτών τών «επαναστατών».

Μέχρι στιγμής ό μαρξισμός γέννησε τά τέρατα πού γνωρίσαμε πάνω στον πλανήτη. 'Ορισμένες φορές, βέβαια, λένε μερικοί ότι οι γραφειοκρατικές δικτατορίες έχουν «προδώσει»... τόν Μάρξ. Πρόκειται όμως γιά καθαρό διαχωρισμό τής θεωρίας από τήν πράξη πού υποβιβάζει τή θεωρία σέ άπλή ιδεολογική άναφορά, σέ ψευδοθρησκευτικό άπόθεμα έρμηνειών. 'Η μαρξιστική άνάλυση δέν γίνεται νά διαχωριστεί... από τά άποτελέσματά τής στήν πράξη: τίς γραφειοκρατικές

δικτατορίες πού κατέχουν τήν έξουσία σέ μεγάλο μέρος του πλανήτη. 'Οπωσδήποτε διαστρεβλώθηκε, κάθε θεωρία πού εφαρμόζεται στήν πράξη ύφίσταται κλονισμούς, κάποια άλλαγή. Παρόλο πού οι έλευθεριακές ιδέες δέν άποτελούν ένα συγκροτημένο δόγμα όπως ό μαρξισμός, θά ήταν τραγελαφικό άν, γιά νά αναλύσουμε τό ρόλο τους χτές καί σήμερα, άρκεστοϋμε σέ λεπτομερειακές έρμηνείες του έργου του Μπακούνιν ή του Κροπότκιν, χωρίς νά αναλύσουμε ταυτόχρονα - καί πάνω άπ' όλα - τά συγκεκριμένα πειράματα μέ τά όποια έγιναν άπόπειρα νά τεθούν σέ πράξη αύτές οι ιδέες, τόσο στή Ρωσία τό 1917, όσο καί στήν έλευθεριακή 'Ισπανία, τό 1936-37.

'Η γιατί όχι τό Μάη του 1968. Γιατί τό βαθύτερο νόημα του Μάη είναι σαφώς έλευθεριακό (άντιεξουσιαστικό, άντιεραρχικό) αλλά έλευθεριακό μέ καινούργιο τρόπο. Είμαστε ύποχρεωμένοι νά παρατηρήσουμε ότι οι «όρθόδοξες» άναρχικές ομάδες σάν όλες τίς άλλες πολιτικές παρατάξεις ξεπεράστηκαν από τά γεγονότα του Μάη, από τήν έκταση καί τό μοντερνισμό τους. "Ένα από τά βασικά χαρακτηριστικά του Μάη είναι ότι οι έλευθεριακές ιδέες καί ό έλευθεριακός τρόπος ζωής έπηρέασαν πολύ πλατύτερα στρώματα από τίς διάφορες ομάδες πού διεκδικούν τήν άναρχική παράδοση. Στήν Εϋρώπη παρουσιάστηκε μιά καινούργια έλευθεριακή, άντιεξουσιαστική, άναρχική δραστηριότητα πού όφειλε έλάχιστα, σχεδόν τίποτα, στήν παράδοση του κλασικού «άναρχισμού», παρόλο πού όπωσδήποτε ύπάρχει κάποια θεμελιακή έπαφή.

'Η κριτική του διαχωρισμού άνάμεσα στήν καθημερινή ζωή καί τήν πολιτική δραστηριότητα, έχει διατυπωθεί βέβαια πριν από τό Μάη του 1968, σέ μερικά περιοδικά μέ χαμηλή κυκλοφορία (καί τόσο διαφορετικά μεταξύ τους όπως τό Socialisme ou Barbarie καί τό Internationale situationniste, πού έβγαίνουν στή Γαλλία, π.χ.) αλλά γιά πρώτη φορά άμφισθητήθηκε αύτός ό διαχωρισμός στήν πραγματική ζωή καί σέ τόσο μαζική κλίμακα.

Αύτός ό διαχωρισμός άποτελεί τή συγκεκριμένη σχιζοφρένεια του επαναστάτη μιλιτάντη, του ιερομόναχου τών σύγχρονων καιρών. 'Ο ένταγμένος άγωνιστής είναι ένα πειθαρχημένο... όν, πού έχει θυσιάσει τή ζωή του, τίς έπιθυμίες καί τά πάθη του στήν 'Οργάνωση. Στήν ούσία είναι ένα ήθικό όν - άν τό κρίνουμε σύμφωνα μέ τούς κανόνες τής μικροαστικής ήθικής -, δέν είναι παιδεραστής, είναι καλός οικογενειάρχης (ή καλή μητέρα, ή καλό παιδί) είναι ύποδειγματικός εργαζόμενος άνεξάρτητα άν είναι χημικός, οικόδομος ή καθηγητής πανεπιστήμιου ή μπασκίνας. Καί μιά φορά τήν εβδομάδα, ή κάθε μέρα μετά τή δουλειά, είναι «άγωνιστής». Δηλαδή, έκτελεί τίς διαταγές τής 'Οργάνωσης.

'Ο άγωνιστής άπαιτείται νά άποδέχεται όλους τούς κοινωνικούς περιορισμούς καί νά επενδύει τήν τάση του γιά έξέγερση στήν 'Οργάνωση - καί μόνο σ' αύτήν - πού θά τήν καθοδηγήσει γιά τό καλό του. 'Οργάνωση πού άναπαράγει στό έσωτερικό τής τήν ιεραρχία διευθυντές/διευθυνόμενοι πού κυριαρχεί στήν Κοινωνία, τής όποίας άποτελεί μηχανισμό γιά τήν ένσωμάτωση άγωνιστών μέ μιά λεπτή άντιστροφή πού μεταμορφώνει τίς πρωτογενείς έπιθυμίες τών ανθρώπων - άγώνας ενάντια στον καπιταλισμό - στό αντίθετό τους: στή διαλεκτική ένισχυση τής 'Εξουσίας' ή, στή χειρότερη περίπτωση, στήν ένίσχυση μιās διαφορετικής, «επαναστατικής» έξουσίας, δηλαδή ... μιās άκόμα πιο έξουσιαστικής παραλλαγής. 'Ο ένταγμένος άγωνιστής λοιπόν είναι διπλά ύποδουλωμένος: ύπο-

δουλώνεται από την κοινωνία, διά μέσου της πολιτικής εξουσίας, της εργασίας, και της ήθικης, κλπ., και προσπαθώντας να αγωνιστεί ενάντια σ' αυτή την υποδούλωση συμμετέχει σε μίαν οργάνωση που τον υποδουλώνει με τη σειρά της αναθέτοντάς του καθήκοντα, ρόλους και εργασία, κι επιβάλλοντάς του πειθαρχία. Μή φανταστείτε όμως ότι υποφέρει απ' όλα αυτά: τό γεγονός ότι βρίσκεται μέσα στην οργάνωση μίαν απομίμηση των κανονισμών και των ταμπού που επικρατούν στην κοινωνία του παρέχει κάποια αίσθηση ασφάλειας, τόν κάνει να νιώθει «σά στό σπίτι του» 'Επιπλέον, τόσο μέσα στην 'Οργάνωση, όσο κι έξω απ' αυτήν, είναι κυριευμένος από τή φαντασίωση της αποτελεσματικότητας.

“Όλα αυτά έγιναν κομμάτια μέ τό κίνημα του Μάη. Στίς θυσίες και τήν πειθαρχία που απαιτούνται απ' όλες τις ιεραρχικές κοινωνικές δομές καθώς και από τις λεγόμενες επαναστατικές οργανώσεις – που αποτελούν μέρος της εξουσιαστικής τάξης πραγμάτων – τό κίνημα του Μάη απάντησε ως εξής: καμιά θυσία, καμιά πειθαρχία, καμιά επένδυση για τό μέλλον που τά φρικιαστικά χαρακτηριστικά του μπορούμε να τά διαβλέψουμε από τις εμπειρίες όλων των μέχρι σήμερα νεκρών επαναστάσεων... πρέπει να δράσουμε **έδω και τώρα, και για τόν έαυτό μας**.

Στό δόλωμα μιάς πολιτικής επίλυσης των προβλημάτων που τέθηκαν – τόσο μέ τή μορφή μιάς αλλαγής κυβέρνησης, μέ στόχο τήν αύξηση και τή βελτίωση της παραγωγής, όσο και μέ τή μορφή μιάς αλλαγής Κράτους, μέ στόχο εξέισου τήν αύξηση και τή βελτίωση της παραγωγής – τό κίνημα του Μάη απάντησε: ούτε «άριστερή κυβέρνηση», ούτε «εργατικό κράτος», αλλά άμεση και ριζική μάχη για τήν κατάκτηση της έλευθερίας. 'Ο αγώνας για τήν έλευθερία αποτελεί μιά ένότητα, και ό διαχωρισμός ανάμεσα στην καθημερινή ζωή και τήν πολιτική δραστηριότητα είναι άπλά και μόνο μιά συγκεκριμένη μορφή υποδούλωσης. Γιατί ποιά έλευθερία θά έχει μιά γυναίκα, που, μετά τή βδομαδιάτικη (ή καθημερινή, δέν έχει σημασία) ώρα «μιλιταντισμού», επιστρέφει στην οικογενειακή έστία και στά οικιακά της καθήκοντα; Τά σχετικά παραδείγματα είναι άπειρα.

“Όλα αυτά διατυπώθηκαν στή διάρκεια του Μάη πολύ καθαρά, πολύ καλύτερα και μέ μεγαλύτερη ζωντάνια απ' ό,τι τά διατυπώνω έγώ μέ τουτό τό άρθρο μου, έγώ ό κατά πολύ υποδεέστερος μεταγλωττιστής μιάς εξέγερσης που τό πιό γοητευτικό χαρακτηριστικό της υπήρξε ή όμορφιά και ή δημιουργικότητα μιάς άπελευθερωμένης γλώσσας.

“Ένα τυχαίο παράδειγμα αυτής της άπελευθερωμένης γλώσσας αναφέρεται στό ότι τό αίτημα για σεξουαλική έλευθερία βρισκόταν στην πρωτοπορεία των αιτημάτων που προβλήθηκαν... από τό κίνημα του Μάη και μάλιστα «πρός μεγάλην όργην» όλων των ιερέων του εργατικού κινήματος. Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι οι εργατικές οργανώσεις είναι τόσο προσκολλημένες στην κυρίαρχη ιδεολογία που έχουν γίνει οι τελευταίοι – ή σχεδόν οι τελευταίοι – θεματοφύλακες της σέ μίαν έποχή που βλέπουμε ξεκάθαρα μπροστά στά μάτια μας να άμβισβητούνται ριζικά όλες οι παραδοσιακές άξίες. “Αν πιστεύετε στην άμαρτία, Κύριοι, θά πρέπει να μάς τό πείτε. Τό κίνημα του Μάη ήταν σαφώς άθεϊστικό.

Και δέν είναι τυχαίο τό γεγονός ότι τό κίνημα του Μάη συνέβαλε σημαντικά στην άνθιση πάρα πολλών ειδών δράσης και ομάδων, όπως τό Γυναικείο 'Απελευθερωτικό Κίνημα, τό Μέτωπο 'Επαναστατικής Δράσης 'Ομοφυλόφιλων, κλπ.,

που άπαλλάξανε τήν πολιτική δραστηριότητα από τις συνηθισμένες διεξόδους της και τήν έκαναν να άσχοληθεί μέ όλοφάνερα προβλήματα κι αιτήματα που μέχρι εκείνη τή στιγμή ήταν κατεσταλμένα μέ βάση τους πολιτικούς σχηματισμούς της 'Αριστεράς και της Δεξιάς, που διέπονταν από τήν ήθική της καταστολής. Δέν πρόκειται τώρα, μιά και δέν μέ παίρνει ό χώρος και δέν έχω και τή σχετική έπιθυμία, να άσχοληθώ μέ μιά κριτική ενάντια σ' αυτές τις ομάδες σεξουαλικής άπελευθέρωσης αλλά δέν μπορούμε να άρνηθούμε τό γεγονός ότι συνέβαλαν στην άποκάλυψη των διακρίσεων που γίνονται σέ βάρος των γυναικών και των όμοφυλόφιλων στή λεγόμενη άνεκτική κοινωνία μας. Κι άλλα διαφορετικά και εξέισου σημαντικά... προβλήματα, όπως ή έκτρωση, τό ζήτημα των ανθρώπων του «περιθώριου» (είτε πρόκειται για τους ζιγκολό, είτε όχι), οι μετανάστες, οι φυλακές, κλπ., άντιμετωπίστηκαν μ' άρκετή έπιτυχία χάρη στην άτμόσφαιρα του κινήματος του Μάη.

Μέ τήν κριτική της καθημερινής ζωής, άποκαλύφθηκαν μέ μεγαλύτερη ζωντάνια τό δικαίωμα των ανθρώπων στην ήδονή, ή έλευθερία του κάθε άτομου να κάνει «καλή» ή «κακή»... χρήση του σώματός του, κλπ., καθώς και ή όπισθοδρομική, πουριτανική άστική, έκμεταλλευτική πλευρά των «επαναστατικών» οργανώσεων, κι ό πραγματικός ρόλος που παίζουν στην κοινωνία που ίσχυρίζονται ότι προσπαθούν να καταργήσουν ενώ άπεναντίας τήν ύπερασπίζονται.

Κατά τή γνώμη μου, μιά άλλη σημαντική πλευρά του κινήματος του Μάη, σχετικά μ' όλα όσα αναφέραμε μέχρι τώρα, είναι ή βασική άνωνυμία του. Δέν υπήρχε καμιά πρωτοπορεία, καμιά «άντιπροσωπευτική» γραφειοκρατία, και κατά συνέπεια κανένας ιστορικός ήγέτης. 'Ο παλιός κόσμος βέβαια προσπάθησε, κυρίως μέ τά μαζικά μέσα ενημέρωσης, να δημιουργήσει ήγέτες, να δώσει ένα όνομα, ένα πρόσωπο, μιά ταμπέλα σέ τουτό τό άώνυμο, χαρωπό πλήθος. Γι' αυτόν άκριβώς τό λόγο, προσπάθησαν να κάνουν τους Σάκ Σωβαζό, επειδή ήταν πρόεδρος της U.N.E.F., και 'Αλαίν Ζεσμάρ, επειδή ήταν γενικός γραμματέας της SNESup, ήγέτες της φοιτητικής εξέγερσης... 'Αλλά ποτέ δέν ήταν τέτοιοι ήγέτες και ποτέ δέν αναγνωρίστηκαν σαν τέτοιοι εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις (σποραδικά δημοσιογραφικά κείμενα).

‘Η περίπτωση του Ντανί Κόν-Μπεντίτ που κι αυτός χαρακτηρίστηκε «ήγέτης» είναι περισότερο μπερδεμένη. Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι δέν εκπροσωπούσε καμιά οργάνωση, πέρα από τους «λυσασμένους» της Ναντέρ, δηλαδή, ένα είδος άντι-οργάνωσης. 'Από τήν άλλη μεριά ή στάση που κράτησε στή διάρκεια των γεγονότων είναι κάπως άντιφατική όσον άφορα αυτό τό ζήτημα. Γιατί, παρόλο που άποκάλυπτε παντού μέ φοβερή ζωντάνια τήν καθαρά έλευθεριακή σημασία του κινήματος, παρόλο που εξέφρασε τό περιεχόμενο του μέ μεγαλύτερη συνοχή και συνέπεια απ' ότι όλοι οι άσήμαντοι «ήγέτες» των «γκρουπούσκουλων» παρόλο που δήλωνε... διαρκώς ότι δέν μιλούσε στό όνομα κανενός, ότι εκπροσωπούσε μονάχα τόν έαυτό του, δέν κατόρθωσε να άπαλλαγεί έντελώς από τή μυθοποιημένη εικόνα που δημιούργησαν για τό άτομό του τά μαζικά μέσα ενημέρωσης. Πράγμα που δέν όφείλεται άπλά και μόνο στό γεγονός ότι είχε πάρα πολλές εύκαιρίες για να μιλήσει μέσα «στην κάψα των γεγονότων», ότι συμφώνησε να παραχωρήσει άπειράριθμες συνεντεύξεις, κλπ., αλλά και στό γεγονός ότι διαπραγματεύθηκε μέ τους γραφειοκράτες για τή θέση που κατεί-

χαν αυτός και οι φίλοι του στήν πορεία της 13 του Μάη: στήν κεφαλή της πορείας. Πράγμα που δεν ήταν παρά άλλος ένας τρόπος για να συμμετέχει στο ιεραρχικό παιχνίδι της γραφειοκρατίας και σε κείνες τις εξουσιαστικές σχέσεις και τους συμβιβασμούς που δεν σταμάτησε ποτέ να καταγγέλει. Προσπάθησε πολλές φορές να καταστρέψει τη μυθοποιημένη εικόνα του «νέου είδους ηγέτη» (κατάφερε να την κοπανήσει στο εξωτερικό, λές και προσπαθούσε να πάρει ανάσα), ενώ άλλες φορές έπαιρνε μέρος σε διάφορα κόλπα που ένισχυαν αυτή τη θεαματική εικόνα.

Έτσι κι αλλιώς όμως αναγνωρίστηκε. Δεν χρειάζεται καμιά άλλη απόδειξη πέρα από κείνη τη γιγαντιαία διαδήλωση που έγινε αμόρμητα μόλις ανακοινώθηκε ότι οι αρχές του απαγόρευσαν την είσοδο στη Γαλλία. Πρόκειται για διαδήλωση που χρησιμοποίησε πολύ προκλητικά συνθήματα που ξέφευγαν από την παράδοση των καλά καθοδηγημένων διαδηλώσεων: «Είμαστε όλοι γερμανοεβραίοι!» Η προκλητικότητα του συνθήματος μπορεί εύκολα να αποδειχθεί από το γεγονός ότι οι μαοϊκοί κυκλοφόρησαν μιά άφισσα που, λογοκρίνοντας το σύνθημα, έγραφε: «Είμαστε όλοι ξένοι». Αφαίρεσαν έτσι όλη τη δηκτικότητα του συνθήματος γιατί «ξένος» μπορεί να σημαίνει «έλβετός», ή «έγγλέζος», κάτι πιο διακοσμιακό κι απαλό από το «εβραίος» ή «γερμανός». Και σ' αυτή την περίπτωση, τό πιθανό άλλοθι για τούτη τη λογοκρισία του συνθήματος («ό αγώνας ενάντια στο Σιωνισμό») απλώς αποκάλυψε με τό παραπάνω τόν ύφιστάμενο ρατσισμό.

Όστόσο, δεν θά πρέπει να υπερβάλλουμε... για τούτη την αρνητική σημασία της αναγνώρισης του Κόν-Μπεντίτ σαν «ηγέτη» που είναι καθευατή άσαςής όπως και η αναγνώριση του σαν «άντι-ηγέτη». Πράγμα βέβαια που μέσα από τή διαστρέβλωση καταλήγει στο ίδιο σημείο. Αλλά ο «ηγέτης» επέστρεψε έθελοντικά στήν άνωθυμία, ενώ άλλοι βυθίστηκαν στή γελοιοτητα της «νέας αντίστασης», ή στήν έπανελημμένη ύποβλή ύποψηφιότητας για τήν προεδρία της δημοκρατίας. Επομένως, πέρα από κάποια τυχαία περιστατικά στή διάρκεια των γεγονότων και τις άπελπισμένες και τραγελαφικές... άπόπειρες των μικρών γραφειοκρατιών να προωθήσουν τούς «ηγέτες» τους, και να παρουσιαστούν σαν «πρωτοπορεία», ή «μεγάλη άναταραχή» του Μάη ήταν και παραμένει βασικά άνωθυμη. Πράγμα που είναι θαυμάσιο.

Άπ' όσο ξέρω, δεν έγινε καμιά σοβαρή άνάλυση για τήν ύποδειγματικότητα του κινήματος του Μάη όσον άφορά ένα από τά δυσεπίλυτα... προβλήματα του επαναστατικού κινήματος σ' όλο τόν κόσμο, όσον άφορά δηλαδή τό πρόβλημα της όργάνωσης.

Στή διάρκεια των γεγονότων του Μάη-Ιούνη 1968, οι παραδοσιακές όργάνωσεις της έργατικής τάξης και οι δορυφόροι τους – εκείνοι οι ύπνωτισμένοι άνταγωνιστές – οι τροτσκιστές και οι μαοϊκοί, άποδείχτηκε γι' άλλη μιά φορά ότι είναι όπισθοδρομικές και κατασταλτικές δυνάμεις του ύφιστάμενου κοινωνικού συστήματος, αλλά, πέρα άπ' αυτό, άποκαλύφθηκε και ή ολοκληρωτική άνικανότητά τους όταν βρίσκονται άντιμέτωπες με ένα ριζικά νέο κίνημα. Διατύπωσε τήν άποψη ότι ή συνδικαλιστική και πολιτική γραφειοκρατία κατάφερε να διατηρήσει μεγάλο μέρος της έργατικής τάξης μέσα στα έπιβεβλημένα άπ' αυτήν όρια, γιατί οι ίδιοι οι έργάτες δεν ήθελαν να προχωρήσουν περισσότερο. Όταν όμως

ύπληξαν κάποιοι έργάτες που θέλησαν να προχωρήσουν περισσότερο, οι όμάδες των λενινιστών, μάχοντας για πελατεία και άναγκασμένες να προστρέξουν στις μάζες, για να έπιβάλλουν τόν έλεγχο τους και τήν όργάνωσή τους, για να... μπουν έπικεφαλής των διαδηλώσεων, κλπ., δεν κατάφεραν παρά να τριγυρνάνε σε έξαλλη κατάσταση σαν μωρές παρθένες τροχοπεδώντας έδω και κει τό κίνημα, δίνοντας έντολές, που ή τις έφάρμοζαν έν μέρος ή καθόλου, και κάνοντας προσπάθειες να προωθήσουν τούς δικούς τους «ηγέτες» που τελικά σαρώθηκαν από τήν άφάνταστη όρμητικότητα του αμόρμητου κινήματος.

Όστόσο, θά πρέπει να παρατηρήσουμε ότι παρόλο που ο αμόρμητισμός έγινε ή ζωντανή και δημιουργική πραγματικότητα, που σάρωνε συνέχεια τήν όργανωτική πρακτική των φιλόδοξων γραφειοκρατιών, ύπληξαν κι όρισμένα όργανωμένα πράγματα στή διάρκεια του Μάη-Ιούνη 1968. Η μελέτη αυτού του θέματος και της ποικιλομορφίας των πρωτοβουλιών που λειτουργήσαν προς αυτή τήν κατεύθυνση, θά χρειάζοταν πάρα πολλές σελίδες· παρόλα αυτά θά περιοριστώ σε μιά συνοπτική παρουσίαση των πιο ουσιαστικών στοιχείων.

Όπως άποδεικνύεται με τό κίνημα του Μάη είναι έφικτό να όργανωθούν και να συντονιστούν ποικιλόμορφες δραστηριότητες με άπειράριθμες πρωτοβουλίες και μάλιστα μέσα στή μεγάλοπρεπη και χαρωπή άταξία εκείνης της στιγμής, όπως και σε τόσες άλλες εποχές και τόσες άλλες χώρες, χωρίς να χρειαστεί καμιά επέμβαση από μέρος των παραδοσιακών όργανώσεων, λενινιστικών ή όχι, συγκεντρωτικών ή δημοκρατικών.

Τό πρόβλημα της επαναστατικής, αλλά μη-ιεραρχικής, μη-κατασταλτικής όργάνωσης που είναι άποτελεσματική χωρίς να ύποκαθιστά... τις μάζες – πρόβλημα που δεν έπιλύθηκε πουθενά στή γη – μπορεί να έπιλυθεί μόνο άν δημιουργήσουμε όργάνωση και συντονισμό των έλεύθερα έπιλεγμένων δραστηριοτήτων και όχι άν δημιουργήσουμε όργάνωση ανθρώπων.

Ό,τι και να κάνετε, ό,τι και να κάνουμε αυτή καθευατή ή βασική άρχή της «όργάνωσης των ανθρώπων» προύποθέτει ένα άπόλυτα καθορισμένο δόγμα, μιά σημαία, προγόνους, φανταστικές ρίζες σε κάποια παράδοση – άκόμα κι όταν ίσχυριζόμαστε πως διαθέτουμε τό άντιδόγμα, τήν άντισημαία, και πάει λέγοντας. Όταν κάποιοι άνθρωποι συσπειρώνονται μέσα σε μιά όργάνωση γύρω από ένα σύστημα θεωρητικών άπόψεων, δημιουργούν μεταξύ τους συγκεκριμένες σχέσεις, κάποιο άνθυγιεινό πλέγμα άναφορών στή «συνοχή», τήν «άλήθεια», τή «γνώση», άναπαράγουν μιά συγκεκριμένη μορφή της ιεραρχίας, άκόμα κι άν θεωρητικά τήν έχουν άρνηθεί ύστερα από έπίπονες άναζητήσεις στο ιδεολογικό πεδίο. Συγκεντρωμένοι κάτω από τό έξαιρετικά προστατευτικό κέλυφος αυτής της οικογένειας (ή κλίμας, ή αίρεσης) τά μέλη της όμάδας Χ ή Ψ έχουν άναπόφευκτα τήν τάση να άπορρίπτουν τούς άλλους, να τούς θεωρούν λιγότερο συνεπείς, λιγότερο επαναστάτες, άπομακρυσμένους από τήν άλήθεια, παραπλανημένους, κ.ο.κ. Δεν άποκλείεται ή συλλογική δουλειά που γίνεται μέσα στις όμάδες ή τις όργανώσεις να κάνει τούς ανθρώπους να βάζουν τά δυνατά τους και κατά κάποιο τρόπο, σ' ένα πρώτο έπίπεδο, να ένθαρρύνει τις πρωτοβουλίες. Πέρα όμως από τό γεγονός ότι ή συλλογική δουλειά μπορεί, κάλλιστα να γίνει κι έξω από τις όμάδες ή τις όργανώσεις, ή πείρα μās έχει διδάξει ότι ο πρώτος ένθουσιασμός σπάνια κρατάει πολύ, κι ότι οι σχέσεις που δημιουργούνται ανά-

μέσα στα μέλη... μιās ομάδας πολύ γρήγορα παγιώνονται σ' ένα σημείο, αρχίζει η στρωμάτωση, ή έκφραση του ατόμου αρχίζει να υποχωρεί και οι εκπρόσωποι τής ομάδας, μιλώντας ολόενα και περισσότερο στο όνομα του καθενός – και ιδιαίτερα στο όνομα εκείνων που δεν μιλούν καθόλου – εφευρίσκουν ένα έμεις παρόμοιο με το έμεις τής γραφειοκρατικής γλώσσας, που σιγά-σιγά εκμηδενίζει το υποκείμενο, δηλαδή τήν έκφραση του ατόμου, τήν προσωπική πρωτοβουλία. Έμφανίζεται επίσης και τό πρόβλημα τών καθηκόντων, γιατί για να υπάρξει μιὰ ομάδα... πρέπει να αναπτύξει κάποια δράση πέρα από τήν έκδοση ενός δελτίου ή περιοδικού. (Δέν μπορώ να καταλάβω βέβαια γιατί δέν μπορούν να μαζεύονται όρισμένοι άνθρωποι να βγάλουν ένα περιοδικό και να δρούν χωριστά σέ άλλες περιπτώσεις). Η πρωταρχική δραστηριότητα αυτών τών ομάδων, από τις πιό άγνωστες μέχρι τις πιό έντυπωσιακές, είναι ή ίδια ή ομάδα, ή «ζωή τής ομάδας» δραστηριότητα που καταναλώνει πολύ χρόνο και είναι βαρετή όταν δέν εμφανίζονται τά προσωπικά προβλήματα που είναι αναπόφευκτα για ανθρώπους που ζοῦν κοντά ό ένας στον άλλο και απομονωμένοι από τήν υπόλοιπη κοινωνία, και που πολύ συχνά καταλήγουν σέ καθαρό και ξάστερο ντελίριο. "Όσο για τά αγωνιστικά καθήκοντα (άκόμα κι όταν απορρίπτεται κανείς τή σχετική φρασεολογία), ή πείρα διδάσκει ότι δέν έπαρκει άπλως ή έναλλακτική ανάληψή τους, όσο γοητευτική κι αν είναι μιὰ τέτοια ιδέα, για να αποδιώξει τήν ανία, τή στασιμότητα και κάποια «έξειδικεύση». Πράγμα που ισχύει και για τις σχέσεις τής ομάδας με τήν πραγματικότητα... που, ειδομένη μέσα από τή θεωρία, δίνει τήν αίσθηση κάποιας απόστασης. Τελικά, όσο απόμακρύνεται ή ομάδα από τήν πραγματικότητα, τόσο έντονότερη γίνεται ή άπαιτηση μέσα στην ομάδα για «ζωντάνια», για «θεωρητική καθαρότητα». Με λίγα λόγια, αναπτύσσεται ό σεκταρισμός.

Δέν άπλοποιώ τήν κατάσταση, απεναντίας... Συγκεκριμένες έμπειρίες από διάφορες επαναστατικές ομάδες, άκόμα κι από τις πιό αντιεραρχικές, αποδεικνύουν ότι οι έπιφυλάξεις μου ύστεροῦν ως προς τήν πραγματική κατάσταση.

Η «όργάνωση τών δραστηριοτήτων» δέν αποτελεί πανάκεια. Δέν υπάρχει καμιά πανάκεια τόσο για τοῦτο τό πρόβλημα όσο και για όλα τ' άλλα: τά πάντα πρέπει πάντοτε να άμφισβητοῦνται. Ίσχυρίζομαι άπλως ότι πέρα από τήν ομάδα ή τήν όργάνωση που, ό,τι και να λέμε ή κάνουμε, είναι πάντοτε περιοριστική και στείρα, υπάρχει κάποια άλλη διέξοδος: όπως έγινε και τό Μάη του 1968, μπορούμε να όργανώσουμε όλων τών ειδών τις δραστηριότητες από τή «μάχη τών ιδεών» (περιοδικά, έκδοτικές κολλεκτίβες, κλπ.) μέχρι τις άγριες (παράνομες) άπεργίες, μέχρι τόν άγώνα ενάντια στή γραφειοκρατία παντού, κλπ., χωρίς να χρειαστεί να ακολουθήσουμε τή διαδικασία τής συναψης συμφωνίας με τις άλλες επαναστατικές ομάδες, πράγμα που δυσχεραίνεται από τήν άπόφαση τής κάθε ομάδας να χαρακτηρίζεται διαφορετική.

Στήν πραγματικότητα, ή άποψη αυτή έχει ήδη μπει σ' έφαρμογή σέ πολλές χώρες και σέ σχέση με διαφορετικές δραστηριότητες: τό γεγονός όμως ότι δέν εφαρμόζεται στο έπίπεδο που θά θέλαμε όφείλεται καθαρά στο μύθο τής ομάδας, στο μύθο τής όργάνωσης, που συχνά θεωρείται άπαραίτητη προκαταρκτική προϋπόθεση για κάθε τέτοια δραστηριότητα.

Η όργάνωση και ό συντονισμός τών δραστηριοτήτων σ' έθνική, ή άκόμα και σέ διεθνή κλίμακα, αρχίζει με τήν έλευθερη έπιλογή τής άλφα ή βήτα δραστηρι-

ότητας που είναι από μόνη τής σημαντική, κι επιδέχεται τή συμμετοχή και τήν πρωτοβουλία του ατόμου, σπάζοντας έτσι τήν άπομόνωση. "Όλων τών ειδών οι ομάδες και οι έπιτροπές μπορούν εξίσου καλά να συμμετέχουν σ' όλο αυτό τό πανηγύρι, ή άκόμα καλύτερα, να φτιάχνονται και να διαλύονται μόνες τους κάθε φορά για τήν τάδε ή τή δείνα συγκεκριμένη επαναστατική δραστηριότητα.

Ξέρω καλά πως θά κατηγορηθώ για «πρακτικισμό», πως θά κατηγορηθώ ότι προπαγανδίζω έναν «άκτιβισμό» χωρίς να προτείνω και μιὰ θεωρία που θέτει αντικειμενικούς στόχους και παρέχει τά μέσα για τήν πραγμάτωσή τους: έκτός όμως από τό ότι μου φαίνεται άπόλυτα ύποπτη μιὰ τέτοια θεωρία, μπορούμε να ριζούμε μιὰ ματιά στο παράδειγμα του Μάη, όπου αυτές καθαυτές οι δραστηριότητες προκαλοῦσαν μιὰ ριζοσπαστική κριτική πολύ γονιμότερη από χιλιάδες βαρύγδουπα βιβλία, όπου οι ιδέες έρρεαν άφθονες, όπου ή θεωρητική συζήτηση ήταν διαρκής κι έλευθερη, κι όπου όλ' αυτά κι άκόμα περισσότερο είχαν όργανωθεί χωρίς τις όργανώσεις, παραδοσιακές ή μή, από άτομα έλευθερα συνασπισμένα για τήν έκτέλεση συγκεκριμένων ενεργειών, κι όπου μέσα στη μεγαλόπρεπη άταξία εκείνης τής στιγμής που άποτελοῦσε μεγάλο έμπόδιο για τήν έπίτευξη συντονισμού – αυτός ό τρόπος δράσης άποκαλύφθηκε άποτελεσματικότερος από τόν τρόπο δράσης τών παραδοσιακών όργανώσεων. "Όλα αυτά άποτελοῦν άφορμή για παραπέρα σκέψεις.

Δέν πρόκειται να τελειώσω τό κείμενό μου κάνοντας άπολογισμούς και κρατώντας τά λογιστικά μιās επανάστασης που έγινε και τέλειωσε τώρα πιά. Τό κίνημα του Μάη δέν είναι μιὰ έπιχείρηση που διαλύεται για να είμαστε ύποχρεωμένοι να εκτιμήσουμε τις ζημιές. Ο παλιός κόσμος βέβαια εξακολουθεί να ύφίσταται, και στέκει μάλιστα γερά στα πόδια του. Οι εργατικές γραφειοκρατίες ανέλαβαν εκ νέου τά καθήκοντά τους. Αν χρησιμοποιούν όρισμένα στοιχεία από τή γλώσσα του Μάη (αυτοδιεύθυνση, άλλαγή τής ζωής) τό κάνουν μόνο και μόνο για να βελτιώσουν τό παίξιμο του ρόλου τους.

Από τήν άλλη μεριά τό παράδειγμα του Μάη έκανε χιλιάδες ανθρώπους στην Εύρώπη να αναθεωρήσουν τις άπόψεις τους. Στην Ίσπανία, λογουχάρη, χιλιάδες νέοι διέκοψαν τις σχέσεις τους με τις γραφειοκρατικές όργανώσεις σχεδόν μέσα σέ μιὰ νύχτα για να προσπαθήσουν να ανακαλύψουν κάποιαν άλλη έναλλακτική λύση. Παντού οι σχέσεις με τήν έξουσία, τήν πολιτική, τήν εργασία, κλπ., μεταμορφώθηκαν ριζικά.

"Όσο για τό πρόβλημα που θέτουν οι περισσότεροι άνθρωποι και που είναι ή τελετουργική κατάληξη τών άρθρων αυτού του είδους,... δηλαδή, τό κίνημα του Μάη «προώθησε τήν επανάσταση», ήταν ένα βήμα μπρός ή ένα βήμα πίσω, ήταν ώφέλιμο από αυτή τήν άποψη ή όχι, κλπ.: δέν σκοπεύω και γώ με τή σειρά μου να παρασυρθώ σέ τέτοιου είδους θριαμβολογίες. Άπλούστατα δέν ξέρω.

Έκείνο που ξέρω όμως είναι ότι πρέπει να επανεξετάσουμε αυτό καθαυτό τό πρόβλημα τής επανάστασης, άπορρίπτοντας τόν άπλουστευτισμό που κληρονομήσαμε από τόν 19ο αιώνα, που βασιζόταν στην ιδέα ότι ή επανάσταση θά γινόταν τήν καθορισμένη ήμερα Χ, και στην «κατάληψη τής έξουσίας», αυτού του μαγικού κλειδιού που θά άνοιγε όλες τις πόρτες προς τήν ευτυχία... Έκείνο που ξέρω είναι ότι ή επαναστατική πίστη άποτελεί ύποκατάστατο τής θρησκευτικής πίστης κι εγώ είμαι άθεος. Ξέρω επίσης ότι ό άγώνας για τήν κατάκτηση τής

έξουσίας ενισχύει τήν ΕΞΟΥΣΙΑ. Κι ακόμα ὅτι τὸ νά ζῶ διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι θέλω νά ζῶ – στήν κυριολεξία – ἀνάλογα μέ τὸ ἂν πιστεύω ἢ ὄχι στήν Ἐπανάσταση, πηγάζει ἀπὸ μιά καθαρά παπαδίστικη νοοτροπία καὶ πρακτική.

ΚΑΡΛΟΣ ΣΕΜΠΡΟΥΝ ΜΑΟΥΡΑ

(Ἡ μετάφραση ἐγίνε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Interrogations, No 2, 1976).

Παραρτήματα

Παράρτημα Α'

Τύπος + Πανεπιστήμιο + Μπάτσοι + Ἄφεντικά = Καταπίεση.

Γιατί οἱ φοιτητές εἶναι λυσσασμένοι;

Οἱ ἔφημερίδες μιλάνε γιά «λυσσασμένους», γιά μιά «χρυσή» νεολαία πού διασκεδάζει τήν ἀνία τῆς ἀσχολούμενη μέ βιαιότητες καὶ βανδαλισμούς. Ποιὸς ὁ σκοπὸς αὐτῶν τῶν ἄρθρων;

Ἕνας μόνος: νά διαχωρίσει τοὺς φοιτητές ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, νά γελοιοποιήσει τὸν ἀγῶνα τους, νά τοὺς διασπάσει, γιά νά τοὺς χτυπήσει καλύτερα.

Οἱ 3.000 φοιτητές πού συγκροῦνταν τήν Παρασκευὴ ἐπὶ 5 ὥρες μέ τήν ἀστυνομία ἦταν πραγματικά μιά χούφτα ταραχοποιῶν, ὅπως λέει τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας τοῦ Περεφίτ; ΟΧΙ.

Συγκρουόμαστε γιατί ἀρνιόμαστε νά γίνουμε:

– Καθηγητές στήν ὑπηρεσία τῆς «ἐκπαίδευσης μόνος γιά τοὺς ἐκλεκτοὺς» ἐν βάρος τῶν παιδιῶν τῶν ἐργατῶν.

– Κοινωνιολόγοι κατασκευαστές «σλόγκαν» γιά τίς κυβερνητικές ἐκλογικές καμπάνιες.

– Ψυχολόγοι ἐπιφορτισμένοι νά κάνουν τοὺς ἐργάτες ἀποδοτικότερους σύμφωνα μέ τὰ συμφέροντα τῶν ἀφεντικῶν.

– Ἐπιστήμονες πού οἱ ἐρευνές τους θά χρησιμοποιηθοῦν ἀνάλογα μέ τὰ συμφέροντα τῆς οἰκονομίας τοῦ κέρδους.

Ἐμεῖς ἀρνιόμαστε αὐτὸ τὸ μέλλον τοῦ μαντρόσκυλου. Ἄρνιόμαστε τὰ μαθήματα πού μᾶς μαθαίνουν πῶς νά γίνουμε καλύτερα μαντρόσκυλα. Ἄρνιόμαστε τίς ἐξετάσεις καὶ τοὺς τίτλους πού μᾶς παρέχουν αὐτοὶ πού συμβιβάστηκαν καὶ ἐντάχθηκαν σ' αὐτὸ τὸ σύστημα. Ἄρνιόμαστε νά βελτιώσουμε τὸ ἀστικό πανεπιστήμιο.

Θέλουμε νά τὸ ἀλλάξουμε ριζικά, γιά νά βγάξει διανοοῦμενος πού θ' ἀγωνίζονται δίπλα στοὺς ἐργάτες καὶ ὄχι ἐναντίον τους.

Θέλουμε νά προσπίζονται τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης στό πανεπιστήμιο.

Αὐτοὶ πού θέλουν νά μᾶς χωρίσουν ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, ἐρχονται σέ ἀντίθεση μέ τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ αὐτῶν πού παλεύουν μαζί τῆς.

Ὅπου καὶ νᾶσαστε, ὅπου καὶ νᾶμαστε, ἄς κινητοποιηθοῦμε ἐνάντια στήν καπιταλιστικὴ καταπίεση.

Κίνημα 22 Μάρτη.
(Σάββατο, 4 Μᾶη)